

SILVIU BRUCAN

PIAȚĂ ȘI DEMOCRATIE

Editura Științifică

Colecția „OPINII”

PIAȚĂ ȘI DEMOCRAȚIE

SILVIU BRUCAN

Editura Științifică
București, 1990

Colecția „OPINII”, pe care o deschidem cu acest titlu, își propune să înmănuncheze cele mai deferite luări de poziție privind fenomenul românesc contemporan. Oferim, în consecință, spațiu tuturor celor care găsesc că pot aduce în atenția publică idei, atitudini și simțăminte atât de necesare refacerii naționale.

INTRODUCERE

Articolele strînse în acest volum constituie, de fapt, continuarea unor idei și poziții formulate cu mulți ani în urmă.

În prefața lucrării scrise în 1986 și apărute în editura americană Praeger, scriam: „Această carte a fost inspirată de perspectiva pe care o prevăd că, dacă societățile socialiste din Est nu-și adaptează sistemul la revoluția științifico-tehnică (cel puțin în măsura în care Occidentul a și făcut-o), socialismul va rămîne ancorat în secolul XX, oricît de paradoxal ar suna aceasta pentru o societate destinată viitorului”.

Iar în articolul publicat în ziarul The International Herald Tribune din 3 septembrie 1987, combăteam pe cei care insistau asupra rezistenței din țările Europei de Est față de schimbările radicale inițiate la Moscova și trăgeam concluzia profetică: „Pînă în 1990, o nouă generație politică se va afla la conducere în întreaga Europă de Est”.

Intr-adevăr, victoria solidarității în Polonia, în toamna lui 1989, fu urmată de schimbarea gărzii în R.D.G., Cehoslovacia și Bulgaria. Văzînd că se apropie sfîrșitul anului, am început să mă tem că predicția mea va eșua din pricina României. Dar la 22 decembrie, cu numai 9 zile înainte de termen, o explozie populară la București a determinat fuga dictatorilor Nicolae și Elena Ceaușescu, iar Frontul Salvării Naționale a preluat puterea și a dus revoluția pînă la capăt.

Articolele și interviurile ce urmează reflectă gândurile și evenimentele ulterioare, inclusiv încercarea de a le situa în contextul internațional și în problematica mondială a furtunoasei epoci istorice prin care trecem.

REVOLUȚIA TINERETULUI

Cel mai caracteristic factor al revoluției populare din România anului 1989 este participarea curajoasă și entuziastă a tineretului. Așa cum declara comunicatul Frontului Salvării Naționale, admirabilul nostru tineret ne-a restituit cu prețul singelui sentimentul demnității naționale.

Totul a început cu mitingul din Piața Palatului, la care, pentru prima dată, tinerii l-au huiduit pe Ceaușescu. Apoi, în coloanele de pe străzile laterale ale Căii Victoriei, în care mulțimea a înfruntat tancurile, gazele lacrimogene și gloanțele trupelor de securitate, în zilele și nopțile în care zeci de mii de oameni au apărat și străjuit principalele puncte strategice ale revoluției — Televiziunea, Radioul și Ministerul Apărării Naționale — rolul tineretului în succesul revoluției a fost decisiv. Curajul, abnegația și spiritul de organizare ale tinerilor vor rămîne în istoria modernă a României ca un moment unic al mișcărilor ei progresiste.

Trebuie să mărturisesc că am fost impresionat și, ca să fiu cinstit, uluit (pentru că nu m-am așteptat) de amploarea și natura extraordinară a acestei mișcări. A fost și rămîne cel mai revelator paradox istoric al puterilor comuniste faptul că un regim care s-a autoproclamat ca reprezentant al viitorului a desconsiderat tineretul și de fapt n-a făcut altceva decît să-l manipuleze în toate felurile, subordonîndu-l intereselor de moment ale conducerii partidelor comuniste. În Europa de Est am avut de-a face cu dominația septuagenarilor, iar în China cu cea a octogenarilor, cramponarea de putere a șefilor bătrîni fiind însoțită de reprimarea sîngeroasă a tinerilor care

militau pentru democrație. La ultimul congres de partid dominat de Brejnev, noul Birou Politic, reproducea intact vechea compoziție, deși media de vîrstă a membrilor săi era 71 de ani. Același procedeu a fost folosit la ultimul Congres al lui Ceaușescu, producînd același Comitet Politic Executiv, dominat de oameni bătrîni.

De aceea, dacă este ca evenimentele din decembrie 1989 din România să aibă cu adevărat un caracter revoluționar, cea mai importantă condiție socială și politică o constituie punerea pe prim plan a tinerilor în viața politică nouă a României.

România liberă, 28 decembrie 1989

FĂRĂ ISME ȘI FĂRĂ PARTID

Pentru a introduce claritate în confuzia ideologică și a restabili raportul dintre teoria și practica socială, va trebui cel puțin pentru un timp să renunțăm la noțiuni ca socialism, comunism, capitalism, fascism etc. Așa cum se prezintă lucrurile acum, ele nu au nici un sens și, în orice caz, nici o relație cu realitatea socială.

Ce sens avea să vorbești despre socialism, stat socialist sau republică socialistă, într-un stat condus de un tip de monarhie absolută, aparținând istoricește feudalismului și în care venitul național pe cap de locuitor era și este de trei sau patru ori mai mic decât în țările vest-europene aparținând sistemului capitalist? În aceste condiții, numai un agramat cultural ca Ceaușescu putea să-și permită a vorbi despre comunism ca și când ar fi după colț, așteptînd doar să întindem mîna după el! În definitiv, nici un teoretician serios nu ar fi în stare să definească ce înseamnă o societate comunistă în epoca în care societățile capitaliste se computerizează, se informatizează și trec la un sistem de comunicație globală, lăsînd în urmă cu decenii societățile din estul Europei. Intreaga schemă istorică a succesiunii așa-zis inevitabile a formațiunilor sociale elaborată de Marx este vădit și iremediabil depășită. Doar este la mintea omului că tipurile de societate post-capitaliste sînt încă departe de performanțele economice, sociale și politice ale capitalismului.

Peste jumătate de secol de suprimare a gîndirii sociale și de regim teoretic cazon în țările din Est se răzbună cu înverșunare. Libertatea de gîndire a fost și rămîne cea mai

importantă condiție a mișcărilor sociale progresiste. Adevărul este că în prezent nu avem o teorie la nivel contemporan, că nu știm pe ce lume trăim și, cu atât mai puțin, în ce direcție merge această lume. Să cităm doar faptul că, la Congresul P.C.U.S. din 1986, se făcea aprecierea că „în Uniunea Sovietică, chestiunea națională a fost rezolvată cu succes” și să reamintim ce a urmat după aceea în Armenia și Georgia, în țările baltice și Moldova sovietică, pentru a ilustra confuzia teoretică ce domină Estul. Ce să mai vorbim despre răsturnarea din Polonia, unde a venit la putere un guvern dominat de „Solidaritatea” și un prim ministru catolic, sau despre căutările febrile ale comuniștilor din Ungaria, R.D.G. și Cehoslovacia, în vederea găsirii unei noi imagini și legitimități ale partidului lor, eventual o nouă denumire, un nou **ism**.

În România, caracterul revoluției și dezvoltările ulterioare ne scutesc de asemenea căutări. Revoluția populară împotriva tiraniei ceaușiste a creat Frontului Salvării Naționale o legitimitate incontestabilă, care nu are nevoie nici de un partid, nici de un nou **ism**. Dictatura ceaușistă a fost atât de totală în reprimarea oricărei dizidențe sau opoziții, încât explozia populară care a răsturnat-o de la putere nu a avut și nu putea avea o conducere politică. De fapt, această conducere s-a făurit în focul revoluției și astfel a luat naștere Frontul Salvării Naționale. Partidul comunist a rămas astfel complet în afara procesului revoluționar și așa se explică de ce primul comunicat al Frontului Salvării Naționale nici n-a menționat existența acestui partid. Atomizat și distrus politic și ideologic de către Nicolae Ceaușescu, partidul comunist a devenit un spectator pasiv al revoluției. Cu alte cuvinte, soarta partidului comunist român a fost decisă de însuși verdictul istoriei.

Frontul Salvării Naționale pășește deci în bătălia electorală fără acest balast politic și ideologic. În lunile care vin,

va trebui să învățăm nu numai democrația, dar și gîndirea fără dogme, fără prejudecăți, fără **isme**. Numai astfel vom putea făuri o nouă viziune teoretică asupra lumii și societății, așa cum se prezintă ele în pragul secolului XXI.

România liberă, 31 decembrie 1989

TINERETUL A FOST, ESTE ȘI RĂMÎNE FORȚA DE ȘOC A REVOLUȚIEI

Domnul Silviu Brucan, membru al Biroului Executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale, a acordat unui redactor al Rompres următorul interviu, în legătură cu distribuirea ajutoarelor umanitare sosite din străinătate:

— *Ce părere aveți despre felul cum sînt selectate și distribuite bunurile sosite din străinătate, ca ajutor pentru revoluție, deoarece avem informații că sînt nereguli, dezordine în pavilioanele expoziției?*

Silviu Brucan: Trăim într-o țară în care, sub regimul Ceaușescu, au pătruns adînc în masa populației corupția, oportunismul, carierismul și nepotismul. Dictatura lui Ceaușescu a murdărit sau pervertit valorile morale ale națiunii. Singurul fapt social major de care Frontul Salvării Naționale dispune ca factor purificator al societății românești este tineretul. Tineretul a demonstrat, în zilele fierbinți ale revoluției, că are nu numai curaj și spirit de sacrificiu, dar și capacitatea de a organiza și disciplina masa zecilor de mii de tineri care au apărat principalele poziții ale revoluției. Tineretul a fost și rămîne forța de șoc a revoluției. De aceea, cred că tinerii, și mă refer la detașamentul de avangardă al studențimii de la Politehnică, cu care m-am întîlnit aseară, trebuie să joace un rol activ în asigurarea pazei, selectării și distribuirii tuturor bunurilor care vin din străinătate, ca ajutor imediat al Revoluției, și să asigure ca acestea să ajungă acolo unde trebuie.

Armata este esențială pentru apărarea pazei și a ordinii în pavilioanele expoziției. Dar ea trebuie să accepte ca un factor

complementar pe reprezentanții tineretului și să vadă în tineri un ajutor indispensabil realizării misiunii armatei. Fac un apel direct la generalul Davidescu, comandantul operațiunii, și la coloneii care comandă diferite pavilioane, să înțeleagă spiritul revoluției și să coopereze strâns și loial cu reprezentanții tineretului.

— *Cum vedeți concret participarea tinerilor la operațiunile din pavilioanele expoziției?*

Silviu Brucan: Eu cred că tinerii ar trebui să organizeze pichete atît în interiorul, cît și în exteriorul pavilioanelor expoziției. Aceste pichete trebuie, pe de o parte, să participe în mod constructiv la sortarea și aranjarea diferitelor bunuri, iar pe de altă parte, să vegheze la apărarea acestor bunuri și la justa lor distribuire. Dacă este posibil, să meargă cu camioanele pînă la destinație.

Este datoria conducătorilor studențimii de la Politehnică să se asigure că tinerii din rîndurile lor vor rezista marilor tentații și diaboliceii ispite pe care le generează printre oamenii prezenți în pavilioane mărfurile extraordinare venite din Occident. Să fie conștienți că orice abatere în această privință ar discredita și compromite întreaga acțiune.

Intr-un cuvînt, să demonstreze întregii națiuni că tînara generație este incoruptibilă și că putem conta pe ea în reorganizarea societății românești.

Libertatea, 9 ianuarie 1990

DE CE SÎNTEM PENTRU DEMOCRAȚIE

Principalul obiectiv politic al Frontului Salvării Naționale este instaurarea în România a democrației. Această opțiune cardinală este dictată nu numai de considerațiuni principiale sau de faptul că democrația este singura formă politică ce asigură exercitarea drepturilor omului. Epoca modernă a impus un nou motiv, tot atît de important, și anume revoluția științifico-tehnică. Societatea computerizată și informatică este de neconceput fără democrație, și cea mai bună dovadă este că toate țările care pășesc pe calea modernizării economiei simt nevoia să introducă în viața politică democrația.

În interviul pe care l-am acordat, în septembrie 1988, posturilor de radio *Vocea Americii* și *Europa Liberă*, precizăm că dictatura ceaușistă, în pofida gargarei retorice despre revoluția științifico-tehnică, a întors spatele acestei revoluții. Există, în această privință, o diviziune a muncii: în timp ce Nicolae Ceaușescu aplica strategia subdezvoltării în economie, Elena Ceaușescu o aplica în cultură și știință. Cele trei canale prin care revoluția științifico-tehnică se putea strecura în România au fost efectiv închise:

a) importul de cărți și reviste științifice a fost redus la minimum și era o adevărată tragedie să constăți că, în principalele noastre biblioteci, colecțiile acestor reviste se opreau la 1979 sau 1980, iar cărțile din anii '80 se numărau pe degete;

b) participarea oamenilor de știință și tehnică la congrese și seminarii internaționale devenise prohibitivă;

c) în sfîrșit, numărul studenților români la universități străine era zero. Ca rezultat, din 23 milioane de români, 22

milioane n-au văzut niciodată un ordinator (computer). Ca o ironie a vremurilor moderne, introducerea unor calculatoare în serviciile noastre publice (electricitate, gaze, apă), în loc să accelereze operațiunile, a dus la aceea că bonurile de plată a consumului casnic se referă la o lună în urmă. Iar la CEC, calcularea dobânzii anuale în niște catastife învechite se face abia după trei luni, în timp ce, la orice bancă din Occident, computerul îți spune pe loc valoarea totală a depunerii. Ceaușescu ne-a aruncat în urmă cu cel puțin 10 ani.

Affîndu-mă la un institut de cercetare din New York și avînd la dispoziție trei instrumente moderne (mașină de fotocopiat, mașină de scris electronică cu memorie/*word processor* și un computer legat la două bănci de date), am putut termina, în trei luni, un studiu care, la București, mi-ar fi luat cel puțin doi ani de zile. Cum puteau oamenii noștri de știință și tehnică să participe la competiția internațională dacă erau lipsiți de instrumentele moderne ale cercetării științifice?

Elementul cel mai revolutionar, pentru că se numără în milioane, iar în țările mici, în sute de mii, este *computerul personal*. În țările avansate, fiecare director de întreprindere și inginer-șef, fiecare profesor universitar și om de știință dispune de un asemenea instrument de lucru. Computerul are valoare numai dacă omul care-l mînuiește se simte liber să gîndească și să formuleze ipotezele și teoriile cele mai extraordinare și cele mai controversate, pentru că, de regulă, noul este o negare a vechiului, a teoriilor existente și a practicilor în curs. Toate acestea sînt posibile numai într-un regim democratic.

Dictatura ceaușistă se temea chiar și de tradiționala mașină de scris, pentru că Radu Filipescu a bătut în zeci de copii manifestele sale împotriva dictaturii. Dar atît mașina electronică cu memorie, cît și computerul, sînt însoțite, de regulă, de o mașină de tipărit (*printer*), care poate scoate sute de exemplare. Asemenea instrumente de muncă științifică pot fi

deci folosite numai într-o democrație bazată pe încrederea în fiecare cetățean al țării, adică o democrație participatorie.

În Japonia, țara cea mai avansată în tehnologia de vîrf, un studiu consacrat viitoarei societăți informatice postindustriale ajungea la concluzia că forma ei politică va depăși chiar democrația parlamentară reprezentativă de tip occidental și va ajunge la o democrație participatorie, în care cetățenii vor participa direct la procesul decizional. Iată încotro va trebui să mergem și noi dacă este să intrăm în secolul XXI pe ușa din față.

România liberă, 13 ianuarie 1990

POPORUL ROMÂN ARE DREPTUL SĂ CUNOASCĂ ROLUL FRONTULUI ÎN ZILELE REVOLUȚIEI

declara Silviu Brucan într-un interviu acordat în exclusivitate
ziarului „Adevărul”

— *Există numeroase versiuni cu privire la zilele incandescente ale Revoluției. Intrucît știm că ați fost un participant activ la aceste evenimente, vă rugăm să clarificați cum s-au desfășurat în realitate lucrurile, pentru a avea astfel, pentru prima oară, versiunea care respectă adevărul istoric, mergînd pe firul întîmplărilor ce au început la 21 decembrie 1989, la București.*

— In ziua de 21 decembrie, eram încă sub stare de arest la domiciliu, cu doi milițieni la poartă și o bandă de agenți ai Securității care mă urmăreau pas cu pas, ori de cîte ori ieșeam din casă. Dar Petre Roman se afla în noaptea de 21 decembrie în mijlocul tinerilor care înfruntau gloanțele în jurul hotelului „Intercontinental”, unde mulți dintre ei au căzut. Vineri, 22 decembrie, Roman, profesor la Politehnică, pornea în fruntea studenților săi spre Piața Palatului, reușind să pătrundă în clădirea fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român cu primul grup de tineri și cu generalul Voinea, comandantul trupelor din Piața Palatului, prima unitate care a fraternizat cu revoluționarii.

Ceaușescu fugise cu elicopterul pe la ora 13,00, așa încît intrarea primului grup pomenit mai sus a avut loc imediat. Petre Roman a fost acela care, aflat în jurul orei 14,00 în grupul manifestanților de pe balconul Comitetului Central, a

rostit o frază istorică: „Astăzi, 22 decembrie, dictatura lui Ceaușescu a fost doborâtă. Proclamăm puterea poporului.”

Pe la ora 3 după-amiază, Roman, împreună cu generalul Voinea și generalul Chițac, actualul ministru de interne, însoțiți de studenți, s-au îndreptat spre studioul Televiziunii. Acolo a venit și Ion Iliescu. În ce mă privește, pe la ora 2, vecinii au năvălit în curtea mea din strada Izbiceni, cartierul Dămăroaia, strigînd: „Ceaușescu a fugit!” Cei doi milițieni de la poartă dispăruseră. Un vechi prieten, Stan Eduard, a sosit atunci cu mașina și ne-am dus repede la studioul de televiziune. Acolo ne-am întîlnit cu toții pentru prima dată. Și, după o scurtă consfătuire, am plecat cu mașini militare la Comitetul Central, unde urma ca, la ora 5, să avem o prima întîlnire cu alți viitori membri ai Consiliului Frontului.

— *Despre cine anume este vorba?*

— Acolo așteptau generalul Militaru, Mazilu și alții. Ne-am retras într-un birou de la etajul I și am ținut prima ședință de constituire a Consiliului Frontului Salvării Naționale. Scenea a fost înregistrată pe bandă video de către Adrian Sîrbu și este exact înregistrarea pe care cei de la canalul 3 al televiziunii franceze au furat-o de la omul căruia Adrian Sîrbu i-a încredințat caseta. Ne-am întors seara în studioul de televiziune, de data aceasta circulînd într-un tanc, în care s-a tras de cîteva ori pe traseu.

— *Intr-adevăr, palpitant. Și ce s-a întîmplat mai departe?*

— Vineri noaptea, împreună cu Mazilu, am redactat primul comunicat al Frontului Salvării Naționale, pe care l-a citit la Televiziune Ion Iliescu, în jurul orei 12 noaptea.

A doua zi, sîmbătă 23 decembrie, ne-am mutat la Ministerul Apărării Naționale, unde am rămas cîteva zile și nopți. Acolo am luat primul contact cu generalii care conduceau

operațiunile contra trupelor de securitate și teroriștilor individuali. Situația pe plan militar era încă gravă. Dar ea a devenit cu adevărat critică duminică 24 decembrie. Dimineața la ora 6, securiștii au efectuat un atac cu bombe incendiare și grenade asupra studiourilor de Televiziune, reușind să dea foc la o parte din clădire — flăcările au cuprins etaje întregi — și amenințând să ia cu asalt clădirea în întregime. Atacul a fost respins abia după câteva ore, de către forțele armate și miile de studenți care înconjurau clădirea Televiziunii, împiedicând, virtualmente, organizarea unui atac de proporții.

În cursul zilei de sîmbătă, am aflat cu mare uimire că în fruntea operațiunii militare din București, alături de generalul Gușe, se afla generalul Vlad Iulian, comandantul Securității, pe care-l cunoscusem în primăvară, cînd am fost arestat și reținut în sinistra clădire a Securității, de pe Calea Rahovei. Ni s-a spus că generalul Vlad trecuse de partea Revoluției încă de vineri noaptea și că își luase angajamentul să coopereze sincer cu conducerea armatei. Îl cunoscusem destul de bine pe generalul Vlad pentru că să-mi dau seama că era cel puțin cu un cap deasupra celorlalți generali de securitate, ca inteligență, cultură și viclenie, și îmi era teamă că, dispunînd de asemenea calități, putea înșela încrederea celorlalți generali.

— *În consecință, cum ați procedat?*

— Am cerut insistent, duminică seara, o ședință a Consiliului de Război, în care să am o confruntare cu generalul Vlad. Din fericire, această ședință a avut loc, deși a fost o puternică rezistență împotriva convocării ei. La ședință, după ce generalii Vlad și Gușe au făcut un raport asupra situației militare, am cerut generalului Vlad să răspundă la două întrebări ale mele.

Prima întrebare a fost: De ce în declarația pe care ați făcut-o la posturile de radio ați omis ceea ce noi am considerat

esențial, și anume să dați un ordin expres tuturor operativilor de sub comanda dv. să înceteze focul și să predea armele? De ce n-ați dat acest ordin?

Generalul Vlad, cu șiretenia lui bine-cunoscută, a încercat sistematic să se eschiveze de la un răspuns direct, susținând ca declarația lui era categorică în ce privește trecerea sa de partea Revoluției și că nimeni, pînă atunci, nu se îndoise de sinceritatea lui. I-am cerut, în cîteva rînduri, să răspundă la întrebarea mea și, întrucît s-a eschivat pînă la sfîrșit, i-am declarat că nu trebuie să se mire de îndoiala mea în sinceritatea lui, deoarece ne cunoșteam mai dinainte și știam că este un mare maestru în arta înșelăciunii.

— *Și a doua întrebare?*

— A doua întrebare avea un caracter mai general. I-am spus: Din toate datele pe care le avem pîna acum, reiese o pregătire minuțioasă a teroriștilor operativi ai Securității, în ceea ce privește obiectivele strategice pe care trebuie să le atace, locurile unde se întîlnesc și de unde pornesc la acțiune, locurile unde-și împrășpătează muniția, mijloacele de comunicare atît între ei, cît și cu centrele de unde primesc instrucțiuni, mijloacele de transport, civile și militare, pe care le folosesc, inclusiv tunelurile subterane ale capitalei, prin care intră și ies tot timpul. Nu se poate ca asemenea acțiuni, locuri și mijloace complexe să nu fi fost precizate dinainte într-un plan pentru organizarea unor operațiuni de tip gherilă urbană. De ce, în momentul în care ați trecut de partea Revoluției, nu ați pus la dispoziția conducerii armatei acest plan? De ce nu ați dezvăluit nici unul din locurile de unde acționează teroriștii și nici datele necesare pentru a cunoaște mijloacele lor de comunicare și transport? De ce nu ați pomenit niciodată despre tunelurile subterane prin care se deplasează acești teroriști?

Toată lumea din jurul mesei a putut vedea cum generalul Vlad s-a înroșit, a cerut un pahar cu apă pentru a lua niște

pilule, după care a negat categoric existența unui asemenea plan. Strâns cu ușa, a declarat apoi că, dacă există un asemenea plan, atunci acesta nu se afla asupra sa și nu știa de el.

— *Ce replică i-ați dat?*

— Am replicat că este de neconceput ca, într-o organizație de tip militar, generalul comandant să nu cunoască planul operativ al trupelor de sub comanda sa. Generalul Vlad a început atunci să spună că unele unități erau sub comanda directă a generalului Postelnicu, ministrul de interne, sau a altor generali din ministerul respectiv, și a cerut să i se acorde încă 24 ore ca să dovedească practic că este cu adevărat de partea Revoluției. A promis că va elabora un plan pentru a doua zi, în care va prevedea o serie de acțiuni de natură să aibă ca rezultat capturarea unui mare număr de teroriști din subordinea sa.

Deși la început generalii prezenți au fost de acord să i se acorde această șansă, ședința Consiliului de Război din seara aceea a avut drept rezultat că ei și-au pierdut încrederea în sinceritatea generalului Vlad. A doua zi, întrucât acțiunile promise de generalul Vlad nu s-au materializat, conducerea armatei a hotărât arestarea lui. Și cu aceasta s-a încheiat cel mai primejdios capitol din istoria acțiunilor împotriva teroriștilor.

— *Practic, ce se urmărea prin asemenea tactici de tergiversare?*

— Analizînd mai atent stratagema generalului Vlad, am ajuns la concluzia că ea era menită să-i asigure o ieșire din ambele eventualități. Dacă Revoluția câștigă bătălia, el putea demonstra că a trecut de partea ei și deci avea dreptul să se aștepte la o judecată mai puțin aspră a activităților sale criminale. Dacă ar fi câștigat cealaltă parte, atunci el ar fi putut să-i argumenteze lui Ceaușescu faptul că a fost nevoit să recurgă la acest șiretlic pentru a pătrunde „sus”, la conducerea

operațiunilor, și a putea, de acolo, să zădărnicească acțiunea armatei.

— *După depășirea acestui moment de cumpănă, ce curs au luat, în continuare, evenimentele?*

— În aceeași noapte, am avut o a doua ședință. Ținându-se seama de situația critică pe plan militar, la care se adăuga pericolul ca trupele de securitate ce atacau garnizoana militară, unde se aflau deținuți cei doi tirani Ceaușescu, să reușească să pătrundă înăuntru și să-i elibereze, s-a hotărât ca, a doua zi, 25 decembrie, să se organizeze procesul celor doi ceaușești, iar sentința să fie executată imediat. Ne-am dat seama că, dacă trupele de securitate ar fi reușit să elibereze pe cei doi și dacă un dement cum era Ceaușescu ar fi preluat comanda acestor trupe, s-ar fi ajuns la o baie de sânge, în care ar fi pierit sute de mii de oameni. Într-un cuvânt, considerațiunile militare au prevalat asupra celor politice și juridice. Cea mai bună dovadă că decizia noastră a fost justă a apărut luni noaptea când, după ce s-a anunțat la Radio executarea celor doi tirani și s-a prezentat la Televiziune înregistrarea video a procesului, a avut loc o cotitură în situația militară. Trupele de securitate au început să se predea, acțiunile teroriștilor au scăzut în intensitate, atacurile asupra unor obiective strategice au încetat.

Socot că este important ca cetățenii patriei noastre să cunoască cu exactitate istoria, filmul evenimentelor care au dus la înfrângerea bandelor ceaușiste și la instaurarea noii puteri. Este important ca ei să cunoască cu aceeași precizie rolul Frontului Salvării Naționale și să poată judeca pe oamenii din fruntea sa în cunoștință de cauză.

— *Aveți perfectă dreptate. Așadar, ce ne puteți spune despre oamenii care au participat la evenimentele descrise de dvs.?*

— Aș vrea să încep prin a spune că mă simt privilegiat de a fi avut ocazia să lucrez, cum se spune, sub ploaia gloanțelor, cu oameni de calibrul lui Ion Iliescu și Petre Roman. Experiența mea mai veche în mișcarea ilegală din timpul războiului m-a învățat că, în asemenea condiții, legăturile omenești care se creează sînt indestructibile. În ce-l privește pe Mazilu, l-am cunoscut în ambele ipostaze, atît pe vremea cînd era profesor în școlile Securității și cînd ne ciocneam la puținele discuții științifice care aveau loc pe vremea aceea, cît și apoi, cînd a dovedit un mare curaj și o mare forță morală, în opoziția lui împotriva dictaturii lui Ceaușescu.

Dintre cei care fac parte dintr-o generație mai tînară, am avut bucuria să lucrez, în acele zile și nopți grele, cu oameni ca Gelu Voican, Cazimir Ionescu, admirabilul actor și om Ion Caramitru, precum și regizorul Sergiu Nicolaescu, care și-a asumat, cu un curaj unic, misiunile cele mai primejdioase în zilele Revoluției. Dintre militari, am o mare admirație pentru generalul Victor Stănculescu, care mi s-a părut cel mai eficient, și, mai presus de toți, pentru generalul Nicolae Militaru, un om care întrunește o mare înțelepciune și o mare fermitate, după ce s-a convins că trebuie să facă un anumit lucru. Am avut un mare noroc că, în aceste zile grele, în fruntea armatei se afla generalul Militaru.

Adevărul, 16 ianuarie 1990

DE CE CONSIDER GREȘITĂ SCOATEREA ÎN AFARA LEGII A FOSTULUI PARTID

— Să trecem, acum, cu voia dumneavoastră, la un alt subiect, nu mai puțin important. Ce părere aveți despre decizia cu privire la scoaterea în afara legii a Partidului Comunist Român?

— Eu am declarat de la început, în articolele mele și în interviurile de la televiziune, precum și în declarațiile făcute presei străine, ca în România partidul comunist este terminat, că el s-a exclus singur din viața politică a țării. Am încercat de două ori (în declarația publică pe care am făcut-o după extraordinara demonstrație a muncitorilor din Brașov, cât și în apelul celor șase, pe care l-am inițiat) să determin în partid o opoziție împotriva politicii criminale a lui Ceaușescu. Trebuie să spun că nici una din aceste acțiuni n-a avut efectul scontat în partid și de aceea partidul comunist a rămas în conștiința publică identificat cu Ceaușescu.

Ca atare, pot să înțeleg foarte bine ura tineretului și a întregii populații împotriva acestui partid.

În plus, încă de acum doi ani, am prezentat la o conferință științifică din străinătate un studiu în care, din considerente general istorice și sociale, am ajuns la concluzia că partidul comunist a devenit o organizație politică anacronică, depășită, care nu mai corespunde cerințelor societății moderne. Dar aceasta este cu totul altceva decât interzicerea sa printr-un decret. Este aici o chestiune de principiu și o problemă de ordin uman, pentru a nu mai menționa implicațiile internaționale ale unei asemenea măsuri. Interzicerea partidului este greșită principal, pentru că este o măsură antidemocratică. Numai

regimurile cele mai reacționare și cele fasciste au ilegalizat partidul comunist. Nu există în întreaga lume o țară cu regim democratic care să ilegalizeze partidul comunist. România ar fi prima care ar face acest lucru.

Ilegalizarea partidului este greșită și pe plan uman, deoarece este vorba de aproape patru milioane de oameni care au fost membri de partid și între care mulți sînt oameni cinstiți. Cunosc din experiență personală riscurile serioase pe care le implică adoptarea unei atitudini de protest sau de critică împotriva lui Ceaușescu. De aceea nu pot să cer mili-oanelor de membri de partid să fi dat dovadă de un asemenea curaj și spirit de sacrificiu.

— *Ați vorbit și de implicații internaționale . . .*

— La toate acestea se adaugă implicațiile internaționale. Nu putem să nu ținem seama că în toate țările vecine există partide comuniste. Prin această măsură noi jignim și cauzăm greutate acestor partide. Nu se poate să nu ținem seamă că profunde schimbări care au avut loc în ultimii ani în țările din Estul Europei au avut la originea lor venirea în conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a unui grup reformist, în frunte cu Mihail Gorbaciov.

De aceea, la referendumul din 28 ianuarie eu voi vota împotriva ilegalizării partidului comunist.

— *Vă mulțumim, domnule profesor Brucan, pentru declarațiile dumneavoastră, care, cu siguranță, vor fi primite cu interesul cuvenit de cititorii noștri.*

Adevărul, 16 ianuarie 1990

SEPARAREA ACTIVITĂȚII POLITICE DE PUTEREA DE STAT VA AVEA LOC ÎN VIITORUL APROPIAT

Interviu acordat ziarului „România liberă” de domnul SILVIU BRUCAN, membru în Consiliul Frontului Salvării Naționale

— *Se discută mult în legătură cu faptul dacă guvernarea Frontului are sau nu un caracter provizoriu.*

— Nu cunosc vreo declarație autorizată în acest sens. Impresia că avem un mandat limitat și că sîntem doar o putere provizorie a fost acreditată de adversarii noștri cu scopul de a ne bara drumul spre participarea la alegeri și a-și deschide astfel drumul spre o victorie electorală a lor. Dimpotrivă, eu am declarat din primul moment că Frontul va participa la alegeri. Iată dovada: În declarația pe care am făcut-o ziarului *Financial Times* din 29 decembrie 1989, am precizat că „Frontul Salvării Naționale va participa la alegeri ca o forță politică. Nu trebuie să fim un partid. Vom prezenta candidați.” În ziarul *Le Monde* din 30 decembrie 1989 am declarat, la întrebarea: Va participa Frontul la alegeri? „Da, vom prezenta candidați peste tot. Frontul va participa la vot, dar vom preda puterea guvernului ieșit din majoritate parlamentară.”

— *În legătură cu decizia Frontului de a participa la alegeri se aud reproșuri din partea unor partide, în sensul că Frontul se va plasa la alegerile din 20 mai 1990 atît în postura de „jucător” cît și de „arbitru”...*

— Consider acuzația ca fiind justă. În declarația Frontului din 22 decembrie, era afirmat principiul separării puterilor

în stat pe care noi nu l-am pus încă în aplicare. Eu consider acest principiu ca *fundamental* într-o democrație. De la Montesquieu citire, autorul clasic al acestui principiu, știm că orice putere are tendința inerentă de abuz și, cum spunea el, pentru a preveni abuzul, trebuie creată o putere care frînează puterea. Dar principiul separării puterilor în stat va putea fi pus în aplicare abia după alegeri, cînd va lua naștere o putere legislativă, în persoana parlamentului, diferită și independentă de puterea executivă (guvernul și președintele) și de puterea judecătorească. Deocamdată, vom căuta să delimităm organul de stat cu putere legislativă, în care ar putea participa, sub o formă sau alta, celelalte partide politice și care ar urma să funcționeze pînă la alegerile din 20 mai. În ce privește Frontul Salvării Naționale, din moment ce a devenit organism politic angajat în bătălia electorală, este necesar să capete un statut propriu, diferit și independent de organul de stat cu putere legislativă, menționat mai sus. Într-un cuvînt, trebuie să găsim o soluție general acceptabilă, prin care arbitrul să nu fie și jucător. Cred și sper că, prin cooperarea constructivă cu celelalte partide, vom rezolva această problemă cu bine.

— *În cît timp credeți că Frontul va pune în aplicare unul din primele sale decrete privind separarea activității politice de puterea de stat?*

— Ne propunem să facem acest lucru în viitorul apropiat.

— *Ne aflăm după „duminica fierbinte” din Piața Victoriei. Ce părere aveți despre aceste demonstrații?*

— După părerea mea, era mult mai bine dacă erau evitate amîndouă. Au creat momente de tensiune pentru noi, ca și pentru cei ce ne contestă. Seara, de exemplu, cînd urmau să iasă din clădire, fruntașii celor trei partide și-au dat seama că în față sînt numai oameni care sprijină Frontul, înfierbîntați. Au plecat pe undeva prin spate. Au cerut și escortă, și mașini,

ca să nu li se întâmple ceva. De aceea, cred că era mai bine să fie evitată toată această situație.

— *Credeți că e bine ca un miting organizat de un partid să fie însoțit imediat și în același loc, de un contra-miting pentru care să se facă apeluri dramatice la televiziune? Oare nu se contribuie, în acest fel, la ascuțirea spiritului de confruntare?*

— Cred că nu e bine. Era foarte bine dacă nu aveau loc demonstrațiile.

— *Dar chiar în condițiile în care a fost, totuși, un miting...*

— Noi ne-am înțeles într-un anumit fel (cu cele trei partide care au organizat mitingul de duminică — n.r.), în sensul ca ei să facă mitingul în Piața Universității; noi am spus celor ce voiau să vină, să-l facă în Banu Manta. Dacă s-ar fi respectat înțelegerea, nu s-ar fi ajuns la situația asta. Dar ei de la început au avut intenția de a veni în Piața Victoriei. Toate afișele pe care le-au lipit pe străzi spuneau: „Veniți în Piața Rosetti, ca să mergem în Piața Victoriei”. Asta nu mi se pare corect.

— *S-a creat o situație foarte tensionată. Mai lipsea o scînteie...*

— Mi-a fost foarte frică să nu se întâmple o nenorocire. Deja patru oameni au fost răniți cu șisuri. Mi-era foarte frică să nu se producă o confruntare din care să avem iarăși victime.

Ar fi trebuit ca și televiziunea să fie mai reținută cu chemările alarmante transmise din studio.

— Televiziunea a fost mult prea agitată. Niște apeluri mult prea agitate, care nu concordă cu rolul ei.

— *Ce părere aveți despre convorbirile de duminică, dintre conducerea Frontului și reprezentanții celor trei partide? În ciuda discuțiilor aprinse, a unor replici cîteodată mai puțin politicoase, pot fi apreciate aceste convorbiri ca fiind un pas pozitiv pe calea dialogului?*

— Eu cred că, pînă la urmă, și noi și ei ne-am convins de necesitatea unui dialog civilizat. Sper ca aceasta să fie concluzia comună care se degajă. Noi am învățat din treaba aceasta și că nu trebuie să ne întîlnim numai cu aceste partide. Vor fi și întîlniri cu toate partidele.

— *Cînd va fi prima din aceste întîlniri, cu toate partidele înregistrate oficial pînă acum?*

— Joi.

— *Justifică situația politică de luni organizarea unui nou miting de amploare — în orele de producție și, bănuiesc, fără obținerea în prealabil a autorizației legale necesare?*

— Nu justifică, dar trebuie să se înțeleagă că, din ce am văzut la televiziune și am auzit la radio, oamenii din întreaga țară au avut impresia că partidele istorice au pus la cale o lovitură de forță, un puci, pentru a răsturna Frontul și de aceea s-au grăbit să vină aici. Un grup mare de mineri din Maramureș a venit cu trenul la București, în haine de lucru, cu cască de metal pe cap. De autorizație nici nu era vorba.

— *Ce părere aveți despre situația creată luni în fața sediilor partidelor țărănesc și liberal? Prezența în conducerea acestor partide a unor persoane care au trăit mai mult timp în străinătate — și ca urmare a oprimării grele la care au fost supuși în trecut, pentru convingerile lor politice — încalcă în vreun fel legile țării?*

— Situația creată luni în fața sediilor acestor partide este profund regretabilă. Liderii acestor partide au simțit ceea ce noi am simțit toată săptămîna, în fiecare seară fiind obiectul unor manifestații zgomotoase, în fața sediului nostru. Sper că acum s-au convins că organizarea acestor manifestații este o sabie cu două tăișuri și se vor aseza la masa discuțiilor civilizate, fără presiunea străzii. În ce-i privește pe românii care au trăit în străinătate, noi salutăm întoarcerea lor în țară și

sperăm că vor pune umărul la democratizarea țării și la refacerea economiei ei.

— *La întâlnirea de joi vor participa și reprezentanții celor trei partide cu care s-a discutat duminică?*

— Când ne-am despărțit, duminică seara, au promis că vin, propunând ca fiecare partid să fie reprezentat de trei delegați, ceea ce s-a acceptat. Oricum, s-au înregistrat pînă acum peste 15 partide; vom discuta și lua decizii cu cei care vor fi prezenți. Un lucru l-am învățat din experiența întâlnirii cu cele trei partide, în care angajamentele n-au fost respectate, și anume de acum înainte ne întâlnim cu toate partidele.

România liberă, 31 ianuarie 1990

LUMEA TREBUIE REGÎNDITĂ

Dintre toate viciile „socialismului real” care a dominat ideologia și politica țărilor din Est în perioada postbelică cel mai grav este stagnarea teoretică, lincezirea gîndirii.

Peste jumătate de secol de interdicție a gîndirii și de păstrare a teoriei sociale în congelatorul stalinist se răzbună astăzi cu furie. Nu știm pe ce lume trăim, în ce direcție se îndreaptă lumea, nu avem un model al lumii anului 2000 — temă care a provocat atîtea dezbateri și confruntări de idei în Occident. Dintre toate libertățile și drepturile omului, socot libertatea de gîndire cea mai importantă, aceea care constituie delimitarea crucială a omului față de alte viețuitoare pe pămînt.

Să ne amintim că represiunea intelectuală pe care a întreprins-o Inchiziția în Italia și Spania, acolo unde apăruse Renașterea cu marile ei descoperiri în știință, a făcut ca centrul gîndirii și cercetării științifice să se mute în nordul Europei și în Anglia. Oare nu constatăm astăzi că represiunea intelectuală din Est a cauzat o mutație similară a gîndirii și cercetării științifice în Vest?

În societatea modernă, teoria socială joacă rolul unui ghid pentru acțiunea practică, în fapt pentru actul politic. Iar în secolul comunicațiilor globale și al informației universal instantanee, momentul politic internațional se schimbă cu o viteză atît de mare încît deseori o decizie politică adoptată azi poate apărea depășită mîine, dacă ea nu a fost gîndită în perspectiva viitorului previzibil. Iată, declarația primului ministru est-german Hans Modrow în favoarea unificării germane, cu condiția transformării Germaniei mari într-o țară

neutră — ce efect formidabil a produs în politica mondială! Peste noapte, întreaga strategie a NATO a fost pusă sub semnul întrebării și însăși soarta pactului nord-atlantic va fi pusă în joc, ca să nu mai vorbim de impactul extraordinar al unei asemenea schimbări asupra strategiei sovietice și Tratatului de la Varșovia.

Fără teorie, orbecăim în întuneric. Este de ajuns să cităm faptul că, la Congresul XXVII al P.C.U.S. din 1986, s-a adoptat o rezoluție care suna astfel: În Uniunea Sovietică, problema națională a fost rezolvată cu succes — pentru ca foarte curînd să izbucnească conflictele etnice din Armenia, Azerbaidjan și Georgia, din Lituania, Letonia și Estonia. Tot ceea ce a urmat nu a făcut decît să ilustreze lipsa unei teorii valabile în problema națională.

Ceea ce se întîmplă în economia ungară, iugoslavă și poloneză relevă în mod clar lipsa unei teorii economice care să permită tranziția de la planificarea centrală de comandă la economia de piață, fără a da curs efectelor anarhice ale forțelor pieții, materializate prin inflație, șomaj și recesiune. Economia țărilor vest-europene beneficiază de o conjunctură favorabilă în momentul de față, dar șomajul rămîne ridicat și guvernele se alertează imediat, la cea mai mică creștere a inflației. Ele intervin în economie, fără să se sinchisească de principiile liberalismului și ale liberei inițiative și, în acest scop, păstrează un puternic sector de stat sub controlul lor. Chiar și în S.U.A., instituția numită Federal Reserve Bank intervine prin creșterea ratei dobînzii bancare, ori de cîte ori economia „se încinge” și inflația amenință să scape de sub control. Numai pe noi, cei din Est, ne sfătuiesc să adoptăm repede și total economia de piață.

În sfîrșit, teoria dicotomică a lui Stalin că lumea este înapărțită în două lagăre (capitalist și socialist) și că piața mondială este și ea împărțită potrivit aceluiași criterii ideologice, deși a reprezentat probabil cea mai crasă aberație din

istoria științelor sociale, a dăinuit decenii în placida literatură comunistă. În lucrările mele, am susținut de mult că:

1. transformările radicale din interiorul țărilor socialiste nu au afectat *structura* sistemului internațional și nici principiile lui de funcționare rezultînd nu din ideologie, ci din discrepanțele dintre state în materie de putere, bogăție și dezvoltare;
2. piața mondială nu s-a destrămat și nu se va destrăma niciodată potrivit unor criterii ideologice, pentru bunul și simplul motiv că ea funcționează pe baza unor legități economice obiective de care trebuie să țină seama atît țările capitaliste, cît și cele socialiste, așa cum au descoperit, cu amărăciune și iritare, liderii din Est, cînd economia lor a fost zguduită de fluctuațiile de pe piața mondială. Pe scurt, economia mondială este un sistem ierarhic în care capitalismul occidental deține o poziție de comandă, care-i permite să stabilească regulile jocului pe piața mondială.

Aberația stalinistă ne-a împiedicat să realizăm că în prezent avem de-a face cu un sistem mondial, cu caracter global, în care informația este instantanee, comunicațiile universale, transporturile supersonice, iar armele sînt planetare, atît ca putere de bătaie, cît și ca putere de distrugere. Revoluția științifico-tehnică a schimbat virtual întregul mediu internațional și, în acest context nou, problemele cu caracter global (amenințarea războiului nuclear și supraviețuirea omenirii, subdezvoltarea a două treimi din omenire, poluarea și distrugerea mediului înconjurător, explozia demografică etc.) depășesc, ca importanță, toate diviziunile și contradicțiile existente în lume, inclusiv conflictele de clasă și ideologiile cărora le dă naștere. În general, rolul ideologiei în politica internațională diferă de cel din sînul societății (vezi pactul Molotov-Ribentropp, ca și cealaltă față, acordul Reagan-Gorbaciov).

Globalismul deschide o nouă perspectivă de gîndire a lumii de azi și de mîine. Aceasta nu înseamnă că statul național a

încetat să fie actor pe scena internațională. Nu au dispărut contradicțiile dintre superputeri, dintre țările dezvoltate și cele subdezvoltate și nici antagonismele ideologice și religioase care se manifestă în lumea de azi.

Sarcina, acum, este de a identifica toate forțele care operează în politica mondială, de a estima ponderea relativă a fiecăreia dintre ele, a studia modul în care ele acționează într-o lume interdependentă, precum și direcția în care mișcă lucrurile înspre viitor.

România liberă, 8 februarie 1990

O SCRISOARE A DOMNULUI SILVIU BRUCAN

Domnule Director,

Cînd ați anunțat, în ziarul dvs. din 8.02.1990, că veți publica în numărul următor o cerere de inculpare a mea pentru niște crime abominabile, m-ați făcut curios. Cînd am citit însă textul redactat în stil „comercial” american (probabil că autorul lucrează în branșa reclamei și ține să bată piața), mi-am dat seama că este vorba mai curînd de o glumă menită să descrețească frunțile într-o campanie electorală care a pornit-o aprig de tot.

Cine este acest procuror de Nürenberg care mă acuză de crimă împotriva umanității? Un român, Ion Varlam, cu nume franțuzit Jean, care trăiește actualmente la Paris (rue Julien Lacroix) și căruia, deși mare „patriote naționale” dornic „să contribuie la opera de salubritate publică, care (vasăzică) este condiția prealabilă a întoarcerii la democrație”, nu-i vine nici acum să se despartă de bagheta și brînzeturile franțuzești și de „sfertul” de Beaujolais, pentru a ateriza pe malurile Dîmboviței și a vedea dacă se mai „bagă” ceva la Alimentara.

De la început, Monsieur Jean lovește în bară afirmînd că între 1945 și 1955 am fost „director al «Scînteii» și al Radiodifuziunii române”. Cei care trăiesc pe meleagurile noastre știu că „Scînteia” n-a avut niciodată director, ci doar redactor-șef (iar eu am fost doar redactor-șef adjunct) și destul de mulți știu că eu n-am avut de-a face cu radiodifuziunea decît între 1962 și 1965, cînd am fost vicepreședinte pentru televiziune.

Că omul nostru ajuns pe malurile Senei s-a prins în vârtejul vieții pariziene și s-a rupt de realitățile românești este oarecum explicabil. Dar când te adresezi procurorului general al României se cere, ca o regulă elementară, să verifici măcar principalul capăt de acuzare.

În ce privește acuzațiile de crimă împotriva umanității, etnocid (care nici nu există în codul penal român) și înaltă trădare (de care m-a acuzat și Ceaușescu), să te sperii și nu altceva, noroc că s-a abolit pedeapsa cu moartea! Dovezi — ioc, că ce e nevoie. Dacă stai la Paris, poți să te lansezi în orice acuzație, care mai de care mai trăsnetă, că nu te ajunge pînă acolo un proces de calomnie.

Așa, ca om de meserie, dragă colega, să-ți spun drept, eu n-aș fi publicat așa ceva, chiar dacă ar fi fost vorba de un adversar politic ce mă scoate din sărite.

Cu deosebită stimă,

Silviu Brucan

Dreptatea, 14 februarie 1990

EUROPA DE EST ȘI GEOPOLITICA

Între tabuurile gîndirii din Est se află și noțiunea de geopolitică. Ea era caracterizată disprețuitor ca o concepție burgheză, deși în politica de mare putere inaugurată de Stalin considerentele geopolitice se aflau pe primul plan și deseori veneau în conflict cu cele ideologice (vezi pactul Ribentropp-Molotov și acordul de la Ialta).

Geopolitica a fost și rămîne inexorabil legată de existența marilor puteri și de lupta dintre acestea pentru hegemonie sau dominație mondială. Experiența politică arată că marile puteri socialiste au manifestat preocupări strategice cu nimic mai puțin intense decît cele capitaliste.

Imediat după război, teoreticienii puterii foloseau un model bipolar al lumii dominate de S.U.A. și U.R.S.S., iar în anii 1970 ei au adăugat China ca putere mondială, iar mai recent Japonia și Europa occidentală, ca noi centre de putere. Schema pentagonală ilustrează profunde transformări și mutații care s-au produs în relațiile dintre marile puteri, determinate de creșterea ponderii factorilor economico-tehnologici în dinamica mondială a puterii. Într-o lucrare ce a provocat mari dezbateri, „Creșterea și căderea marilor puteri”, profesorul american Paul Kennedy documentează istoricește ideea că „tăria relativă a marilor puteri se schimbă în special din cauza ratei inegale a creșterii și a avansurilor tehnologice și organizatorice, care aduce unei societăți avantaje mai mari decît alteia.” Kennedy demonstrează că accentul pe mari cheltuieli militare, în dauna investițiilor economico-tehnice, duce în ultimă instanță la slăbirea poziției americane. Dacă în anii 1960

S.U.A. și U.R.S.S. dominau politica mondială, datorită forței lor nucleare considerabile, în anii 1980 superputerile cunosc un declin, datorită faptului că Comunitatea Economică Europeană a crescut mai repede și a devenit cel mai mare exportator din lume; creșterea Japoniei a fost atât de fenomenală, încât, cu numai 100 milioane locuitori, aceasta a depășit pe U.R.S.S., cu cele 270 milioane de locuitori ai săi, la produsul național total. În ce privește China, dacă miliardul ei de locuitori ar deveni o forță de producție modernă, constelația mondială a puterii s-ar schimba radical.

De fapt, noua rundă în competiția marilor puteri pentru poziții dominante se concentrează asupra tehnologiei de vîrf. Computerele și microprocesoarele împing societatea spre un nou stadiu de eficiență și bogăție, în timp ce noile comunicații globale de pe acum atribuie țărilor care le posedă putere economică și chiar politică. Din 1972 pînă în 1985, creșterea anuală medie a producției tehnicii de vîrf a fost de 5% în Europa occidentală, 7,6% în S.U.A. și 14% în Japonia. Țările CAER nici nu contează în această competiție și nici nu figurează în statisticile internaționale respective, cu excepția realizărilor sovietice în tehnica spațiului cosmic.

În genere, politica mondială actuală cere o revizuire a strategiei, deoarece în era nucleară utilizarea forței a încetat să fie un factor decisiv în schimbarea relațiilor de putere. Geopolitica globală este tot mai mult remodelată de atuuri economice și tehnologice, și nu de mijloacele militare tradiționale. Pierzînd teren în competiția economico-tehnologică cu Japonia și Europa Occidentală, Statele Unite se cramponează de atuul ei militar și, în mod special, de cultivarea în Japonia și Europa Occidentală a dependenței acestora de umbrela nucleară americană, pentru a-și menține în lumea capitalistă rolul de hegemon, care nu ar mai fi justificat dacă s-ar lua în considerare numai factorii economici, tehnologici și financiari! Este semnificativă, în această privință, revenirea recentă, la Washington, asupra necesității de a continua așa-numitul program de „război al stelelor”, deși întregul curs în

viața internațională se îndreaptă spre reducerea armamentelor și a trupelor, spre dezarmare.

În ce privește Moscova, principala lecție a șapte decenii de experiență socialistă este aceea că progresele pe plan politico-militar, apărute ca urmare a unor condiții favorabile în conflictele sociale, nu pot fi menținute multă vreme dacă nu se construiește o economie competitivă pentru a le susține. Eșecul în realizarea unei astfel de economii permite forțelor dinamice ale capitalismului occidental să ia inițiativa și să împingă înapoi pozițiile așa-zisului „socialism real”, așa cum se întâmplă în momentul de față. Iată contextul mondial în care ar putea fi examinate în mod serios transformările actuale din Europa de Est.

Celebrul teoretician lingvist american Noam Chomski, tot atît de percutant în analiza politică, declara recent în *The Nation* că, în timp ce „miracolele economice” ale Japoniei și ale celor „patru tigri” (Coreea de Sud, Taiwan, Singapore și Hong Kong) marchează o depărtare de la principii capitaliste pure prin „economii coordonate de stat și conglomerate industrial-financiare”, Occidentul recomandă țărilor est-europene să adopte cît mai repede o economie de piață și condiționează ajutorul de o asemenea politică. Chomski scrie: „Lumea a treia trebuie să-și îndeplinească funcția ca piață, sursă de materii prime și muncă ieftină” și adaugă: „Se fac mari eforturi de a dirija Europa de Est în aceeași direcție”.

Această strategie merită cea mai serioasă analiză. Să vedem, mai întîi, ce efecte are acceptarea recomandățiilor venite din Occident. Inflația din Ungaria este de 15%, în Polonia a scăpat de sub control, atingînd 740%, iar în Iugoslavia a bătut recordul: 1 765%! În ce privește dobînda la datoria externă, ea se ridică anual, în Ungaria, la 1,5 miliarde \$, în Polonia la 3,2 miliarde \$ (din care poate plăti anul acesta doar 750 milioane), iar în Iugoslavia la 1,98 miliarde \$. Aceasta înseamnă

că Polonia este nevoită să sacrifice în acest scop 36% din valoarea totală a exporturilor în devize, iar Iugoslavia — 45%.

De fapt, așa cum arătam într-un interviu acordat *Europei libere* în septembrie 1988, se conturează o nouă diviziune internațională a muncii: țările industrializate din Nord trec la o societate computerizată și informatizată, în timp ce industriile cu mare consum de materie primă și energie și multe brațe de muncă sînt treptat mutate sau construite în țările subdezvoltate din Sud. Sub conducerea scelerată a lui Ceaușescu, România întorcea spatele revoluției computerelor și informaticii (nici măcar planurile pentru anii 2000 și 2010 nu prevedeau investiții în această direcție) și construia în schimb uzine cu mare consum de energie și materii prime și numeroase brațe de muncă. Treptat, economia României era mutată din Europa în lumea a treia.

De aceea, revenirea politică a României în Europa trebuie să fie însoțită de o modernizare economică menită a-i întări statutul european și nu de una care s-o situeze în lumea subdezvoltată a anului 2000.

Adevărul, 14 februarie 1990

DEZINTEGRAREA PARTIDULUI COMUNIST IN EUROPA DE EST

Dezintegrarea partidului comunist și consecința ei imediată — pluralismul politic — domină viața publică în Europa de est.

Presa româna și internațională discută pe larg această temă sub diferite aspecte: regim totalitar, represiune, corupție, genocid, nepotism etc. Aici îmi propun să analizez baza socială a fenomenului într-o perspectivă istorică.

Dezintegrarea partidului comunist și pluralismul n-au apărut din senin. Ele sînt rezultatul procesului de diferențiere socială care are loc în țările răsăritene. Teza comunistă tradițională era că industrializarea va determina în epoca postrevoluționară formarea unui proletariat în continuă creștere pînă la a deveni majoritatea populației țării și a omogeniza astfel societatea. Se presupune că această clasă va fi suficient de integrată pentru a dobîndi o conștiință ideologică comună și interese materiale și culturale comune.

În ceea ce privește partidul comunist, el a fost conceput ca avangardă a clasei muncitoare și, desigur, ca partid al viitorului, se prevedea că va conduce o clasă care va întruchipa forțele productive cele mai avansate ale timpului.

Revoluția tehnico-științifică a invalidat, una după alta, toate aceste presupuneri. În locul omogenizării, asistăm la un proces de **diferențiere socială** care se lărgește prin actualele reforme. Grupurile socio-profesionale cuprind muncitori manuali calificați și necalificați, ingineri și specialiști, funcționari și personal din administrația de stat, intelectuali cu activități de creație, angajați în servicii, meseriași particulari, membri ai

cooperativelor, antreprenori etc. Pe scurt, revoluția tehnică a distrus în mod virtual noțiunea de clasă muncitoare ca o largă și compactă unitate sociologică.

Deci se pune problema dacă partidul comunist este capabil să-și modifice concepția și organizarea pentru a integra interesele și opiniile diferite ale acestor grupuri sociale, mai ales ale intelectualilor. Aceasta problemă a fost discutată deschis la un seminar organizat în luna mai anul trecut, în orașul Novosibirsk, avînd ca temă: „Perestroika? Cine este pentru și cine este contra?”. Examinînd rezultatele unei anchete întreprinse timp de șase ani de sociologul sovietic Tatiana Zaslavskaia, seminarul a ajuns la următoarele concluzii: muncitorii necalificați sprijină democratizarea, dar nu schimbările economice; intelectualii și conducătorii politici sînt în favoarea ambelor; funcționarii și aparatul administrativ se opun reformei radicale; directorii de întreprinderi sprijină schimbările economice, dar nu pe cele politice. Deci unde și cum urmează aceste grupări sociale să-și exprime vederile?

Intr-o societate diferențiată din punct de vedere social, **pluralismul politic constituie o necesitate absolută**, dacă este să se evite confruntări sociale violente și să se asigure realizarea unei linii ascendente a activităților economice. În ultimul timp, Gorbaciov a menționat adesea „pluralismul socialist”. Dar ce înseamnă exact acesta?

Există numai două tipuri posibile: un sistem multipartid sau un pluralism în interiorul unui sistem monopartid. Dar pluralismul de partid înseamnă renunțarea la concepția monolită, cu alte cuvinte acceptarea și legalizarea grupurilor și fracțiunilor în interiorul partidului, singura cale pentru a-l face democratic și reprezentativ. De fapt, fracțiunile au existat întotdeauna într-o societate diferențiată social cu un sistem politic monopartid. Chiar și după cel de-al X-lea Congres al partidului bolșevic din 1921, care, la propunerea lui Lenin, a adoptat rezoluția interzicerii lor, fracțiunile au continuat

să existe, iar platforme de stînga și de dreapta se confruntau în interiorul partidului, în public și la congrese. De fapt, o fracțiune — fie cea a lui Stalin, a lui Hrușciov, a lui Brejnev și, acum, a lui Gorbaciov — a condus, în mod invariabil, partidul, prin eliminarea celeilalte. Tocmai monolitismul — negarea dreptului diferitelor grupări sociale de a fi reprezentate — a făcut ca partidul comunist să fie represiv, atît în interior, cît și în exterior.

Este evident că, dacă părțile componente ale societății nu-și apără sau nu pot să-și apere interesele și să-și exprime punctele de vedere în cadrul singurului partid care există, apariția unor partide politice alternative este nu numai inevitabilă, dar perfect legitimă. Tocmai aceasta se întîmplă în prezent în întreaga Europa de răsărit.

În plus, principalul efect social al revoluției tehnologice i-a propulsat pe intelectuali în fruntea societății. Iar această pătură socială nu se poate acomoda cu o mașinărie politică intolerantă și represivă, care interzice oamenilor să gîndească cu capul propriu.

În toate țările în care se introduc noile tehnologii revoluționare, muncitorii manuali scad atît ca număr, cît și ca statut social, generînd în sînul lor o puternică tendință de a obține calificări mai înalte.

Abia acum ne dăm seama că adevărata cauză a „stagnării” lui Brejnev a fost refuzul lui încăpățînat de a sacrifica preeminența muncitorului industrial pe altarul revoluției tehnologice. Aceeași motivație socială a determinat pe agramatul Ceaușescu să închidă Institutul de Matematică și să întoarcă spatele revoluției calculatoarelor și informaticii, să reducă sistematic numărul studenților și să închidă efectiv canalele prin care puteau să pătrundă în țară cărți și reviste tehnice și științifice.

În epoca societății computerizate și informatizate, muncitorul manual nu mai reprezintă întruchiparea celui mai avansat proces productiv.

Și atunci se ridică o întrebare legitimă: cum poate partidul comunist să joace rolul conducător în societate, cînd pe plan social el reprezintă o clasă în declin, iar pe plan economic o clasă care folosește mijloace de producție depășite?

Iată cauza fundamentală care condamnă partidele comuniste la dispariție istorică. Chiar și în Uniunea Sovietică, partidul comunist apare incapabil de a juca rolul de avangardă cerut de revoluția lui Gorbaciov. Brigada lui de șoc în transformarea radicală a societății sovietice a fost *nu* partidul comunist, ci *intelighenția*, în special cea rusă, ceea ce, evident, nu este de ajuns pentru a forma baza socială necesară unei revoluții de asemenea amploare. Ea reprezintă doar 15 milioane de oameni și, în pofida enormei ei influențe, care depășește cu mult valoarea ei numerică, se impune constituirea unei coaliții sociale mai largi a tuturor forțelor interesate de schimbare. Această necesitate socială și-a găsit expresia în formarea diferitelor fronturi populare și, în ultimă instanță, în recenta rezoluție a plenarei C.C. al P.C.U.S. în favoarea unui sistem multipartid în Uniunea Sovietică.

Revoluția din România, prin profunzimea și violența ei, are meritul istoric de a fi evidențiat mai clar și mai pregnant decît în orice altă țară din Est **anacronismul social și istoric al partidului comunist** ca tip de organizație politică în epoca revoluției în știință și tehnică. Răsturnarea politică din România demonstrează, o dată în plus, că revoluția științifico- tehnică contemporană afectează societatea umană mai **esențial** (pentru că merge la esența fenomenelor social-politice și, în primul rînd, a muncii înseși) decît toate revoluțiile sociale și naționale din istoria modernă. De aceea, efectul revoluției noastre se face și se va face resimțit peste tot.

Adevărul, 21 februarie 1990

STRATEGIA SUBDEZVOLTĂRII

La finele secolului XX se conturează o nouă diviziune internațională a muncii. Nordul își computerizează și informatizează societatea, ceea ce duce la un nivel mai înalt de dezvoltare și bogăție, în timp ce industriile cu cel mai mare consum de materii prime și energie și cu o folosire intensă a brațelor de muncă sînt mutate sau construite de către societățile multinaționale în Sudul subdezvoltat.

Unde se plasează România în acest context?

Toate investițiile dictatorului Ceaușescu urmau modelul stalinist, cu accent pe industria de oțel și construcții de mașini, adică industrii cu mare consum de energie și de materii prime și cu o intensă folosire a brațelor de muncă. Datorită importurilor masive de tehnologie modernă din anii '70, ajunseserăm să avem o diversitate de producție de mașini-unelte aproape egală cu cea a Franței, iar pe cap de locuitor aproape egală cu cea a R.F.G., cea mai mare exportatoare de mașini-unelte din lume. Era cea mai crasă formă de manifestare a inculturii lui Ceaușescu să-și închipuie că prima generație de muncitori veniți de la țară ar putea produce peste noapte mașini-unelte competitive pe piața mondială, deoarece principalul obiectiv al acestor uriașe întreprinderi era exportul! Pentru a-și pune în aplicare aceste investiții scelerate, România importa minereu de fier și cocs din Brazilia și India, iar în ultima vreme chiar din îndepărtata Australia, cu un cost al transportului care ridica atît de mult costul de producție al mașinilor românești încît, de fapt, exportul se făcea în pierdere. În plus, în ultimii 12 ani, Ceaușescu a mai renunțat să importe

tehnologie nouă și, ca rezultat, o mașină „Dacia” exportată în Israel avea nevoie de îmbunătățiri tehnologice care se ridicau la 1000–1500 de dolari bucata, și totuși „Dacia” se vindea în Israel ca cea mai ieftină mașină de pe piață, datorită costului redus la import! În timp ce românii care aveau dolari li se cerea să plătească pentru o „Dacie” 5000 de dolari, în Israel ea era vândută la 2500–3000 dolari.

În ce privește industria prelucrătoare de petrol, ea a fost dezvoltată la capacitatea enormă de 36 milioane tone anual, în timp ce extracția de petrol din țară scădea vâzând cu ochii sub 10 milioane, iar estimăția geologilor prevedea o scădere treptată a rezervelor noastre de petrol. Diferența era acoperită din importuri din țările arabe, în cea mai mare parte pe bază de troc. Un specialist american care mi-a fost student în Statele Unite îmi spunea că România pierde aproape 20 de dolari la fiecare tonă exportată de produse petroliere, ceea ce nu-l împiedica pe dictator să reducă la minimum benzina vândută pe piața internă, ducând la cele mai lungi cozi din istoria statelor comuniste, care atingeau, în provincie, 3–4 km.

Poate cea mai catastrofală investiție a lui Ceaușescu, în valoare de zeci de miliarde de lei, a fost cea din industria termoelectrică, unde a construit o puzderie de uzine pe baza cărbunilor din Oltenia, cu o foarte redusă putere calorică și plini de cristale care distrug sistematic mașinile. Deseori, în timpul iernii, pentru ca aceste uzine termoelectrice să funcționeze, se folosea drept combustibil petrolul.

În timp ce întregul accent cădea pe investiții cu mare consum de energie, materii prime și brațe de muncă, nici cinci-nalele din anii '80 și nici măcar planurile de perspectivă pentru anii 2000–2010 nu prevesteau investiții serioase în tehnologia de vîrf, nici măcar o singură mare uzina de computere. Într-un cuvînt, România era prima țară din istorie care, în mod deliberat, își planifica subdezvoltarea!

De altfel, în ultimele sale discursuri, dictatorul situa relațiile economice cu lumea a treia pe primul plan, și abia după aceea cele cu țările socialiste și numai în ultimă instanță cu țările dezvoltate din Occident.

Această strategie economică era perfect coordonată cu politica socială și culturală. Exista o diviziune a muncii între cabinetul 1 și 2. Nicolae distrugea economia, iar Elena distrugea cultura. Să o spunem pe șleau: în ultimele două decenii, România a fost condusă de doi oameni cu 4 clase primare. Deși amîndoi își băteau gura despre revoluția științifico-tehnică, de fapt România, în anii '80, a întors spatele acestei revoluții. După o fază demagogică, în care Ceaușescu ținea să prezinte o imagine alternativă a politicii lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, el a devenit expresia extremă a „revoluției culturale” în Europa de Est, aplicînd o politică antiintelectuală pe întregul front cultural și artistic. Incepînd încă din 1968, măsurile menite a diminua sau reduce activitățile culturale s-au succedat una după alta. A fost anulată decizia de a se acorda membrilor Academiei o primă lunară care să-i scutească de grija materială; apoi, drepturile de autor pentru cărți și articole științifice au fost reduse într-un mod drastic. Subvențiile pentru teatru au scăzut în mod sensibil; fondurile pentru filme, pentru opere, pentru orchestre simfonice și pentru cumpărarea operelor de artă au fost tăiate la sînge. Numărul studenților a fost redus de la un an la altul (181 200 în 1982; 174 000 în 1983; 166 300 în 1984; 159 800 în 1985); din 1985, nu s-a mai construit nici măcar o singură clasă de școală și elevii au început să fie înghesuiți în 3 serii. În contrast izbitor cu retorica oficială, care preamărea virtuțile revoluției științifico-tehnice (chiar și un cincinal a fost botezat în felul acesta), toate cele trei canale prin care puteau pătrunde în România informațiile despre această revoluție au fost efectiv închise:

- a. s-a redus la minimum importul de cărți și reviste științifice și pentru cercetători era o adevărată tragedie să constate, la Biblioteca Academiei sau Biblioteca Centrală de Stat că colecțiile acestor reviste se terminau în 1978 sau 1979;
- b. participarea oamenilor noștri de știință și tehnică la congrese și simpozioane internaționale era aproape inexistentă;
- c. numărul studenților români la universitățile străine era 0.

La începutul anilor '70 a fost închis Institutul de Matematică, într-un moment în care matematica românească ocupa locul 3 în lume, după cea sovietică și americană. Ca rezultat, au plecat din țară cei mai buni matematicieni și avem în prezent cel mai numeros contingent național în universitățile occidentale: peste 250 de matematicieni de primă forță predau sau fac cercetări în Occident.

Institutul de Informatică, cel care, sub conducerea lui Drăgănescu, ajunsese cel mai avansat din Europa de Est, a fost pur și simplu decimat și redus la o subsecție a unui alt institut. Oamenii cei mai talentați, capetele cele mai originale ajungeau la concluzia că nu au nici o șansă în România și doreau să plece. Imi dau seama că atunci când, în interviul meu la *Europa Liberă*, acordat lui Nestor Rates, în septembrie 1988, m-am pronunțat împotriva liberalizării pașapoartelor, atîta timp cît Ceaușescu este la putere, am stîrnit furia celor care voiau să plece! Dar ce ar face țara noastră, în momentul de față, dacă tot ce este mai strălucit și talentat în lumea noastră științifică, tehnică și artistică ar fi plecat din țară?

Cei 7 ani de diplomatie și cursurile repetate pe care le-am ținut la universitățile străine mi-au dat ocazia să mă întîlnesc cu foarte mulți români emigrați în străinătate. Adevărul este că cei mai mulți, în cel mai bun caz, vor veni să țină cîte un curs, cîte o conferință sau să ne dea cîte un sfat, dar foarte puțini români rămîn în țară să tragă la jug alături de noi!

În concluzie, trebuie să spun că toate aspectele menționate mai sus, dacă sînt puse laolaltă, conturează o întreagă concepție cu logica ei. Cum spunea Polonius, în celebra lui replică din Hamlet: **There is method in his madness** (există o metodă în nebunia lui). Întoarcerea spatelui față de revoluția computerelor și informaticii, desființarea Institutului de Matematică și decimarea Institutului de Informatică, închiderea canalelor de pătrundere în România a revoluției științifico-tehnice, scăderea continuă a numărului studenților, îndreptarea tinerilor spre școli profesionale și tehnice, ca și represiunea în artă, pe fundalul industriilor cu mare consum de materii prime și energie, bazate pe muncă ieftină, nu erau altceva decît componente perfect integrate într-o strategie a subdezvoltării, menită a opri cursul istoric al României la punctul unde Ceaușeștii se puteau menține la putere. Rezultatul tragic este că România a rămas în urmă cu 15-20 ani față de țările vest-europene; principala noastră strategie, astăzi, pentru a deveni cu adevărat un stat european, trebuie să fie concentrată spre recuperarea acestei rămîineri în urmă, în timpul cel mai scurt posibil!

Adevărul, 28 februarie 1990

DISCUȚIE CU DOMNUL SILVIU BRUCAN

Nestor Rateș: Domnule Silviu Brucan, sînt mai puțin de doi ani de cînd v-am întîlnit prima oară, tot aici, în America, pentru a realiza acel amplu interviu care a constituit un document-cheie al disidenței în timpul dictaturii Ceaușescu. Acum vă întîlnesc din nou, ca personalitate politică proeminentă a regimului instaurat după Revoluție, probabil cea mai controversată dintre toate personalitățile care populează peisajul politic românesc actual. Vă caracterizez și eu cum pot mai bine. Alții v-au numit ideologul-șef al FSN, eminența cenușie a regimului etc. Poate ne ajutați dvs. cu o precizare care ar fi necesară, și anume care vă este, de fapt, actuala funcție, sau care este rolul dvs. în FSN. acum?

Silviu Brucan: Chestiunea este, cred, foarte simplă. Am demisionat din Biroul executiv în momentul în care nu exista, încă, CPUN. Mi s-a cerut să rămîn în CFSN și am rămas, primind o serie de însărcinări, de care caut să mă achit cît mai bine și am de gînd să fac treaba asta pînă în ziua alegerilor și după aceea să mă retrag complet și să mă consacru lucrului pe care imi place să-l fac cel mai mult, adică să scriu, să țin lecții, conferințe. Asta este situația.

N. R.: Sînt acele însărcinări secrete? Nu le puteți dezvălui?

S. B.: Nu sînt secrete, însă sînt sarcini care nu au caracter permanent. Depind de la caz la caz, de la situație la situație și, din această cauză, nu are rost să vorbim despre ele.

N. R.: Aș vrea să abordăm în acest interviu câteva din problemele majore ale intelectualității românești. Dar, mai întâi, ar fi interesant de știut de ce vă găsiți în America?

S. B.: Mă găsesc în America pentru o scurtă perioadă, de două săptămîni, în primul rînd pentru că-mi apare o nouă carte la Editura Praeger, o carte care se intitulează „Pluralism și conflict social”, despre care am mai avut ocazia să vorbesc. Cartea aceasta apare și la New York și la Moscova. În afară de asta, am avut foarte multe invitații de a ține conferințe și nu pot să fac decît câteva din ele.

N. R.: Nu am cunoștință de nici o întrevvedere oficială aici, la Washington, sau poate greșesc?

S. B.: Nu! Nu gresiți. Nu a fost în intenția mea să am întrevederi oficiale și, din cauza aceasta, nu am făcut nici un demers în acest sens.

N. R.: E oare cu puțință ca un expert în politica externă să nu fie interesat în contacte cu guvernul american?

S. B.: Nu sînt interesat, pentru că a fost de curînd ministrul nostru de externe, Celac. A avut contacte oficiale. Domnul James Baker a fost la București, a avut contacte cu președintele, cu primul ministru. Deci, eu nu aveam nimic de adăugat la toate acestea.

N. R.: Domnule Brucan, mai persistă tensiuni în relațiile dintre SUA și România, ori apele s-au mai liniștit?

S. B.: Eu cred că a intervenit o schimbare semnificativă în poziția americană. Cred că, la început, explicația acelei rezerve care s-a manifestat prin faptul că era singura țară care nu și-a trimis ministrul de externe la București, așa cum au făcut-o toți ceilalți, avea la bază — și acum vorbesc ca un vechi cunoscător al mecanismului decizional din Departamentul de Stat, mecanism în care niciodată nu participă numai oameni din Departament, ci și alte agenții — cartea

pe care și-au propus să o joace la început, combinația aceasta între Departamentul de Stat și alte agenții și care s-a manifestat prin lipsa unei vizite la București, cred că odată cu studierea mai atentă a situației din România, s-a ajuns la concluzia că este ceea ce se numește o carte „pierzîndă” (a losing card) și americanilor nu le place să joace o astfel de carte. Și cred că, în momentul cînd s-a realizat că joacă o carte perdantă, s-a găsit imediat posibilitatea ca Secretarul de stat Baker să facă o vizită la București, o vizită neanunțată înainte, dar care, după părerea mea, marca terminarea primei faze a relațiilor româno-americane, care au fost marcate de o poziție foarte rezervată a SUA, și de atunci încolo lucrurile, în relațiile americano-române, merg mult mai bine.

N. R.: *Și totuși, chiar săptămîna aceasta, secretarul de stat adjunct, Eagleberger, declara la Congres că România și Bulgaria trebuie să facă un progres substanțial spre o societate democratică, cu o economie liberă, înainte de a se califica pentru un ajutor mai substanțial din partea SUA. Polonia, Ungaria și, mai recent, Cehoslovacia, sînt într-o ligă, ca să spunem așa, România și Bulgaria sînt într-o alta. Iar ce spune guvernul român este că această clasificare este nedreaptă, înechitabilă. Imi imaginez că și dvs. împărtășiți acest punct de vedere.*

S. B.: Domnul Eagleberger este numai subsecretar de stat și aș cita, mai curînd, o recentă declarație a secretarului de stat Baker, într-un schimb de telegrame cu Sergiu Celac, în care se exprimă o poziție foarte favorabilă a SUA, dar nu mă miră că dvs. ați ales-o pe cealaltă.

N. R.: *Declarațiile publice au fost, de obicei, critice. Dar, oricum, nu este oare adevărat că Polonia are un guvern necomunist și că Cehoslovacia are un președinte necomunist, distins oponent al regimului comunist? Ungaria este o autentică societate pluralistă, iar fostul partid comunist a aderat*

clar la social-democrație? In RDG, procesele democratice sînt avansate și reunificarea Germaniei este privită ca un fapt inevitabil? Nu sînt toate acestea aievevurate, în contrast cu tensiunile și incertitudinile din România?

S. B.: Analiza mea este foarte diferită de cea a dvs. Toate aceste țări pe care le-ați citat continuă să aiba partide comuniste, sub o formă sau alta. În România, un asemenea partid nu există. Este mort, mort odată pentru totdeauna. Și călăriți pe un cal mort, atunci cînd mereu reveniți în emisiunile dvs. asupra acestui lucru. Nu numai că lucrul acesta l-am declarat încă de la început, dar este mort politic, ideologic, pentru bunul și simplul motiv că, după atîtea decenii de dominație a partidului comunist, poporul s-a săturat de el, nici nu mai vrea să audă de el și, deci, călăriți pe un cal mort și cred că, în momentul de față, sînt probleme mult mai serioase, care ar trebui puse pe primul plan, în ce privește România, decît revenirea, mereu și mereu, la acest cal mort.

N. R.: Bun! Un cal mort, dar care cam dă din copite. Sînt cel puțin trei arii care provoacă îngrijorări aici, la Washington, și desigur în țară, de unde primim tot mai multe indicii de descurajare și dezamăgire. Intîi, menținerea aparatului, activului și structurii vechiului partid comunist, despre care se spune că ar fi fost transformat în activul și structura FSN. Apoi, prezenta intrigantă și amenințătoare a Securității. Și mentalitățile și acțiunile noului regim, caracterul incert și dubitabil al atașamentului lor față de democrație. Și aș vrea să vă propun să examinăm fiecare din aceste categorii.

Să începem cu prima. Informațiile care ne vin din țară vorbesc de eliminarea primei garnituri a conducătorilor locali de partid, calul mort, cum îl numiți dvs., dar menținerea aproape intactă a restului activului sub umbrela Frontului — negați acest lucru?

S. B.: Nu numai că-l neg, dar problema pe care o puneți cred că merită o analiză serioasă. Partidul ăsta comunist a

avut aproape patru milioane de membri. Intre ei, incontestabil, foarte mulți oameni competenți, oameni cinstiți, oameni capabili, oameni cu experiență, și cea mai bună dovadă este că în conducerea Partidului Național Țărănesc și a PNL se află foști membri de partid, și nu din aceia, ca în cazul meu, care au fost excluși mulți ani, cum am fost eu exclus, ci care au fost membri de partid pînă în 22 decembrie și Revoluția le-a stricat „vechimea”, ca să spun așa. Căci, dacă nu era Revoluția, mai erau și acum membri de partid. Sînt cel puțin trei, din această categorie, în conducerea PNT, sînt cîțiva în conducerea PNL, însă, despre aceștia nu se vorbește deloc, se vorbește numai despre cei care sînt în conducerea FSN. Aici, am să te rog să-mi dai voie să pun o întrebare și să pun o chestiune care mi se pare foarte importantă. Sistemul ăsta, a două standarde, în judecarea fenomenului politic românesc. Și am să dau cele mai crase exemple: cazul lui Ion Iliescu și al lui Octavian Paler. Amîndoi au fost în nomenclatură. Amîndoi au fost membri ai C.C. Unul a avut poziții importante în conducerea unor județe. Altul a condus, timp de opt ani, Radioteleviziunea Română și, timp de opt ani, *România liberă*, luîndu-se la întrecere cu *Scînteia*, care publică cele mai multe fotografii ale celor doi tirani și, de multe ori, Paler cîștiga întrecerea cu *Scînteia*. Și cu toate acestea, Iliescu, care a avut curajul să se opună unor poziții ale lui Ceaușescu, este hulit tot timpul, în timp ce Octavian Paler, care a condus cu succes două oficine de propagandă ale lui Ceaușescu, este citat zilnic, articolele lui sînt date ca exemplu de *Europa liberă*, este socotit un fel de mentor al democrației românești! Acest sistem cu două standarde cred că nu este just. Aplicați un standard pentru toată lumea, și atunci discutăm pe o bază serioasă, dar nu așa.

N. R.: Mie mi se pare că nu e vorba de două standarde, ci de două lucruri diferite. Dvs. va referiți la trecut, iar alții — inclusiv *Europa liberă* — se referă la prezent, cînd atitudinile

celor doi se deosebesc adesea profund. In orice caz, mi-ar fi plăcut ca distinsul scriitor Octavian Paler să se afle aici și să-i pot oferi microfonul, să vă dea replica. Este vorba, însă, nu de membri individuali ai fostului partid comunist, care s-ar putea să se găsească, și știu că se găsesc, și în partidele de opoziție. Eu mă refeream la structura de putere. Despre aparat vă întrebam, și aș fi sperat un răspuns mai clar.

S. B.: Eu cred că aceste structuri și acest aparat nu există și nu mai pot exista. Asta pe motiv că, în momentul de față, funcționează un număr de peste 40 de partide, în momentul de față există o posibilitate reală, în acest Parlament provizoriu, de a se discuta toate problemele majore ale țării. Ele sînt televizate, fiecare partid poate să-și spună cuvîntul, poate să critice, poate să-și spună punctul de vedere. În aceste condiții, viața politică românească începe să aibă un asemenea caracter, și nu se mai pot păstra nici structuri, nici aparate de partid. După părerea mea, este același cal mort de care vorbeam mai înainte și pe care continuați să-l călăriți fără nici un fel de bază serioasă.

N. R.: Aveți, poate, la îndemînă vreo statistică care să ne spună ce s-a întîmplat cu vechiul activ de partid?

S. B.: Oamenii s-au risipit, din moment ce nu mai există structuri. Fiecare și-a căutat un serviciu, în profesiunea lui. Nu neg faptul că unii dintre ei au rămas în organele locale ale noii puteri, asta e un lucru cunoscut. Este inevitabil, absolut inevitabil, există în toate partidele politice care funcționează în momentul de față în România, și este inevitabil pentru că patru milioane de oameni care sînt competenți, educați, școliți, nu poți nici să-i îngropi, nici să-i arunci la lada cu gunoi, pur și simplu, țara nu se poate lipsi de oamenii competenți care, dintr-un motiv sau altul, au fost nevoiți să intre în partid.

N. R.: Bine! Să ne referim la Securitate. Din nou, informații din țară vorbesc de o recrudescență a Securității. Oamenii au început să se simtă intimidați și amenințați, nu-și mai dau numele când stau de vorbă cu ziaristii străini, sînt chemați pentru cercetări, sînt semnalate scrisori de amenințare și telefoane de amenințare. Doina Cornea declara că primește astfel de scrisori și telefoane. Lideri ai partidelor de opoziție spun același lucru. Scrisori de amenințare continuă să sosească și la noi, la Europa liberă. Doina Cornea mai menționa și faptul că i se controlează corespondența. Noi primim scrisori cu plicul deschis sau lipit cu acel pap gros care a fost ani de zile indiciul distinctiv al cenzurii ceaușiste. Ce se întîmplă, domnule Brucan? Reînvie Securitatea la putere? Sau, poate, nici n-a plecat?

S. B.: Știu că problema asta este agitată și, tocmai din această cauză, am hotărît, la un moment dat, împreună cu Radu Filipescu și Gabriel Andreescu, să facem o descindere în cea mai sinistrală clădire din București — cea a Securității din Calea Rahovei. Am luat cu noi o echipă a Televiziunii și un general, ca să ne asigure că intrăm și ieșim din clădire...

N. R.: Vă este frică și dvs. de Securitate?

S. B.: Mie nu mi-e frică, pentru că eu o cunosc ca și casa mea, că am stat două luni în ea. Și într-adevăr, au fost toți mirați cum mă mișcam dintr-un loc în altul, cunoscînd-o foarte bine. Am fost și în celulele de jos, unde stăteau închiși, și au fost toate televizate. Noi am fost și pentru un caz concret, unul din cazurile cele mai oribile, cazul inginerului Gheorghe Ursu, care a fost torturat în așa hal, încît a murit. Și am cerut procurorilor pe care i-am găsit acolo să dea prioritate acestui caz. Lucrul care m-a bucurat cel mai mult este că arhivele nu au fost distruse. Cînd am cerut dosarul lui Rusu, mi-a fost adus imediat și asta mi-a dat mult curaj. Am constatat că acolo există oameni ai procuraturii,

care procedează la analiza tuturor cazurilor care au trecut prin Securitate. Dar eu cred că problema pe care ai ridicat-o dumneata, și care preocupă în special intelectualitatea, merită o analiză ceva mai adîncă. Eu cred că avem de-a face cu un foarte interesant caz psiho-social. Imi aduc aminte, între cele două războaie, de o carte franceză de mare ecou, „La trahison des clercs”, în care era analizată o problema similară a conștiinței cu care era confruntată intelectualitatea franceză. Ce s-a întîmplat la noi? O mare parte din intelectualii români au fost forțați de dictatură să facă compromisuri morale, deci politice. Dictatura asta totalitară a lui Ceaușescu era așa de perfect organizată, încît nu se putea publica o carte, nu se putea obține un doctorat, nu se putea obține o promovare în învățămîntul universitar, nu se putea pleca la un congres și nu se putea publica un articol dacă nu se făceau acte de adulare a celor doi Ceaușescu, exprimarea loialității față de ei, laude la adresa lor. Și treaba asta au trebuit s-o facă foarte mulți intelectuali români, foarte mulți. Și ei sînt confrunțați, acum, cu o problemă de conștiință. Democrația i-a pus față în față cu această problemă. Și asistăm la un fenomen foarte interesant. Intelectualii care n-au avut curajul să-și asume riscul, în perioada dictaturii, de a deveni disidenți, încearcă să fie acum disidenți, adică acum, cînd riscurile sînt mult mai mici și aproape deloc. Și atunci, cunoscînd foarte multe cazuri, încep să țipe că sînt urmăriți, că telefoanele lor sînt supravegheate, că viața lor este în pericol. Cu alte cuvinte, avem de-a face cu o categorie nouă, pe care eu aș numi-o „disidenți retroactivi”. Pentru ca scenariul lor să devină credibil, trebuie să demonstreze că comuniștii au rămas la putere, că structurile comuniste au rămas așa cum erau înainte, că Securitatea continuă să existe, că teroarea continuă să fie la ordinea zilei ș.a.m.d. Dacă aș avea talent dramatic, aș scrie o piesă de teatru, avînd ca temă disidenții retroactivi, pentru că mi se pare una din cele mai interesante cazuri psiho-sociale.

Povestea asta cu Securitatea n-are absolut nici o bază, absolut nici o bază. Au fost dezafectate toate centrele de ascultare telefonică, și lucrul acesta s-a arătat și la Televiziune. Cei de la Securitate care au comis abuzuri, crime și altele, se ascund cît pot de bine, în momentul de față; și eu aș vrea, de pildă, să mă reîntîlnesc cu cei trei care s-au ocupat și m-au investigat pe mine timp de 24 de ore. Adică, lucrurile sînt cu totul altfel decît sînt prezentate. Elementele acestea din Securitate care au comis asemenea crime și abuzuri, în primul rînd, au început să fie judecate — cei care au fost prinși — așa cum arată procesul de la Timișoara, iar ceilalți, pe măsură ce vor fi prinși, vor fi și ei judecați. Adică, eu și ceilalți care au avut de suferit de pe urma Securității sîntem ceva mai mult interesați decît toți disidenții retroactivi care n-au avut niciodată de-a face cu Securitatea, pentru că ceea ce fac nu comportă nici un risc. Se umflă în piept și vor să arate că ei sfidează puterea, dar de fapt nu li se întîmplă nimic.

N. R.: Nu este numai ciudat ce spuneți, dar este și nedrept. În primul rînd că eu m-am referit la cazul, la cîteva cazuri concrete, care nu intră în această categorie. Doina Cornea n-are nevoie să-și întărească în nici un fel reputația ei de disidentă. A fost una din cele mai distinse disidente. N-are de ce să se prezinte acum ca o victimă a Securității. Deasemenea, m-am referit la niște informații pe care le avem noi, în mod direct, la scrisori de amenințări pe care noi, la Europa liberă, le primim, și telefoane de amenințare, și nu avem nici un motiv să punem la îndoială celelalte informații. De fapt, vreți să ne spuneți că nu sînt adevărate? Că nu există scrisori de amenințare și telefoane de amenințare? Că lumea inventează?

S. B.: Hai să începem sistematic. În primul rînd, cu doamna Doina Cornea. Eu am spus și repet, am un foarte mare respect pentru curajul pe care l-a avut, aproape incredibil pentru o femeie la vîrsta ei. Însă, mi-am exprimat

de la început rezerva față de poziția ei ca om politic. Și ca să vă spun cinstit, eu, dacă aș fi președintele Televiziunii, i-aș acorda în fiecare zi câte o jumătate de oră, pentru că asta ar fi cea mai bună metodă pentru ca lumea să se lămurească. Este posibil să fi primit scrisori, pentru că ea a făcut o declarație care a provocat foarte mare revoltă în țară. A făcut o declarație în care a cerut ca să nu se mai acorde României ajutor de către țările din Occident, și asta a provocat foarte multă revoltă. Și nu m-ar mira ca, din cauza asta, să fi primit scrisori de amenințare, de protest și așa mai departe. Dar mi se pare că atunci când faci o declarație de acest gen, trebuie să te aștepți la o asemenea reacție.

N. R.: *Intr-o democrație, trebuie să te aștepți la scrisori de amenințare? Când ai făcut o declarație, chiar o declarație controversată? De altfel, se cuvine, cred, o corectură. Doamna Cornea a cerut guvernelor occidentale să amâne acordarea unor ajutoare economice de perspectivă, pînă ce situația se clarifică și procesul democratic se confirmă, dar s-a pronunțat în mod clar pentru continuarea ajutoarelor umanitare. Oricum, nu înțeleg de ce vă lansați contra posibilelor victime și nu găsiți că ar fi cu putință, chiar fără să fi fost orchestrat și organizat de FSN sau de guvern, să existe elemente ale fostei Securități care continuă activitatea de intimidare? De ce negați orice posibilitate de acest gen, când primim nenumărate scrisori despre acest lucru și nu de la disidenți retroactivi? Nu înțeleg de ce mai vorbim de disidenți într-o democrație, unde sînt partide de opoziție care pot absorbi orice proteste din partea publicului?*

S. B.: Pot să spun că și eu primesc foarte multe scrisori de amenințare. Am primit și scrisori cu cap de mort, am primit și scrisori de amenințare directă, dar diferența care trebuie marcată este că asemenea scrisori nu provin de la Securitate, pentru simplul motiv că Securitatea nu mai există, nu mai

poate opera în acest fel. Dimpotrivă, cei care s-au făcut pasibili de crime și abuzuri se ascund în cele mai profunde văgăuni, ca să le spun așa, ca să nu fie găsiți și descoperiți. Nu le arde lor să facă ceea ce se spune că ar face.

N. R.: *Maiorul Aurel David, unul din cei patru sau cinci ofițeri de Securitate judecați și achitați recent pentru a-l fi ajutat pe Ceaușescu să fugă din București, a declarat la proces că Securitatea va juca din nou un rol important în România. Poate că acesta este visul maiorului și nu are nici o legătură cu realitatea, dar chiar din cifrele prezentate de ministrul Stănculescu rezultă că o proporție substanțială a ofițerilor de Securitate sînt păstrați în funcții și întrebarea ar fi de ce mențineți majoritatea ofițerilor în funcții? De cine vă este teamă? Pentru ce trebuie pastrată această temută și disprețuită Securitate?*

S. B.: Aveți o predilecție pentru cai morți. Nu numai pentru partidul comunist, dar și pentru Securitate. După părerea mea, generalul Stănculescu a lămurit foarte bine situația acestei organizații. Personal, împreună cu Filipescu și Gabriel Andreescu, am constatat, mergînd chiar „în gura lupului”, că nu mai există nimic din ceea ce a fost acolo și repet, cred că vorbăria despre Securitate este legată de acest fenomen psihosocial al intelectualității care vrea să joace rolul de disidenți retroactivi.

N. R.: *Toate aceste îngrijorări și temeri, de care v-am vorbit, ar fi mult mai puțin acute dacă FSN n-ar fi agravat criza de credibilitate pe care o avea, oricum, în mod inevitabil. Dumneavoastră, toți conducătorii Frontului, sînteți foști comuniști, neocomuniști. Nu știu ce termen preferați, în orice caz, oameni a căror aderare la principiile pluraliste tot ar fi pusă la îndoială, pe temeiul credințelor dvs. trecute și al convertirii dvs. recente, abia la Revoluție. Dar ați continuat să semănați îndoieli cu declarații despre o formă specifică de pluralism ce n-ar presupune partide, despre o pretinsă*

lipsă a tradițiilor democratice care ar duce la instaurarea unei democrații adevărate în România, de 20 de ani, cu acțiuni de intimidare a opoziției, cu monopolizarea Televiziunii etc. Oamenii caută garanții că transformarea este autentică, că transformarea dvs. în democrați adevărați este autentică, și nu le găesc.

S. B.: Eu aș vrea să închei prin a spune că, în ceea ce privește statele mele personale de serviciu în lupta împotriva lui Ceaușescu, sînt foarte clare, categorice, cunoscute de întreaga opinie publică românească, inclusiv de dvs., și nu simt deloc nevoia de a mă justifica din acest punct de vedere. Adevărul este că foarte puțini oameni din România pot invoca astfel de „state de serviciu”. Trebuie să spun acest lucru cu toată tăria pentru ca, în ce mă privește, să pun bine lucrurile la punct. În al doilea rînd, sigur că conducerea FSN a făcut multe greșeli. Pe unele le-am calificat ca monumentale, cea din 12 Ianuarie, de exemplu; dar mi se pare oarecum firesc ca niște oameni care n-au avut experiența conducerii de stat, și care sînt confrunțați cu o situație economică absolut dezastruoasă și cu fenomene de anarhie bine-cunoscute, să nu găsească totdeauna soluțiile cele mai bune în a rezolva aceste probleme. Dar rămîn o serie de factori fundamentali, fundamentali, care concură, cred, la stabilitatea care există, în momentul de față, în țară. Aș vrea să-i enumăr pe scurt. Unul este faptul istoric incontestabil că FSN a avut un rol decisiv în înfrîngerea balaurului ceaușist. Al doilea, timp de aproape două săptămîni, FSN a fost singurul, singura forță politică în țară. Al treilea, chiar în focul luptelor, conducerea FSN a anulat toate măsurile nepopulare ale lui Ceaușescu și, în felul acesta, a deschis drumul democrației în România. Că această învățare, aș spune, a democrației va dura foarte mult, și mi mențin părerea afirmată în interviul la *Le Figaro*, că va dura circa 20 de ani — în sensul că abia noua generație va putea practica pe deplin democrația — mi-o mențin. Eu

nu sînt protocronist, așa cum sînt alții. Cred că tradițiile democratice pe care le-a avut România erau foarte slabe, erau ciuntite. În plus, am arătat că cel puțin două generații n-au cunoscut nici un fel de democrație. Și din această cauză, pentru a învăța democrația este nevoie de 20 de ani. Imi mențin acest punct de vedere și îmi dau seama că nu este prea popular, că protocroniștii se simt jigniți de asemenea afirmații, dar eu îmi mențin această părere și nu numai că poporul trebuie să învețe democrația, dar guvernantii trebuie să învețe să guverneze democratic, ceea ce este și mai greu. Experiența celor două luni și ceva arată cît este de greu. Imi aduc aminte că o ziaristă americană mi-a pus întrebarea: „Cum vă așteptați dvs. ca lumea să aibă încredere într-un guvern care face greșeli în fiecare zi?”. La care eu i-am răspuns că asta este o exagerare, că guvernul face greșeli numai odată pe săptămînă. Cred că nu era numai o glumă. Exprima o realitate. Într-adevăr, am făcut greșeli aproape în fiecare săptămînă și am putea să învățăm din ele, și cred că am învățat cîte ceva.

N. R.: Neîndoielnic, democrația cere a fi învățată de toți. Ce este îndoielnic este că un asemenea proces ar cere două decenii. Sînt multe țări în lume cu puțină tradiție democratică sau nici o tradiție. Din Spania și Portugalia și pînă în Nicaragua și Chile, care au făcut, sau sînt în curs de a face, o tranziție rapidă și încununată de succes de la dictatură la democrație. Am putea limpezi cîteva lucruri într-un chip foarte telegrafic? Mai poate exista o îndoială că sistemul instaurat după Revoluție este și va fi o democrație pluralistă multipartită?

S. B.: Nu există nici o îndoială. Cartea pe care am scris-o, chiar și conferința de aseară, arată într-un mod foarte documentat că tocmai din cauza procesului de diferențiere socială care are loc în țara noastră, se impune ca o necesitate imperativă existența unui sistem multipartit. Nu-i o chestie care

vine din cer sau din motive subiective, este impusă de însăși dezvoltarea societății românești.

N. R.: *Nu există nici o posibilitate ca FSN să accepte cererea opoziției de a amâna alegerile pînă în toamnă?*

S. B.: Absolut nici o posibilitate! Ținerea alegerilor la 20 mai este o chestiune de stabilitate economică și politică pentru țară și nu există nici o posibilitate de a amâna această dată.

N. R.: *Ce gen de supraveghere internațională a alegerilor este guvernul și Frontul dispus să accepte?*

S. B.: Așa cum am anunțat, sîntem dispuși să primim o delegație de observatori ONU și alte foruri internaționale. Cu alte cuvinte, nu ne este teamă de nici un fel de observator internațional. Cred că, dacă este să-i fie teamă cuiva, este opoziției și nu nouă, pentru că noi nu avem de gînd să uzăm de nici un mijloc, de nici o metodă care să nu fie în acord cu Legea electorală și cu principiile unor alegeri libere. Cred că explicația profundă a acestei atitudini este încrederea noastră că masa mare a poporului va vota cu Frontul.

N. R.: *Veți permite un acces mai larg al partidelor de opoziție la mass-media?*

S. B.: Problema aceasta este rezolvată. Odată cu venirea lui Răzvan Teodorescu la conducerea Televiziunii, această problemă a fost rezolvată.

N. R.: *Aveți să demascați și să urmăriți în justiție orice act de amenințare sau violență împotriva opoziției?*

S. B.: Cred că asta va fi treaba Comisiei electorale care va fi constituită de curînd.

N. R.: *Da. Timpul se derulează rapid și trebuie să încheiem aici. Vă mulțumesc foarte mult, domnule Brucan, pentru acest interviu.*

Europa Liberă, 13 martie 1990

DECADA EUROPEI

(Corespondență din New York)

Imediat după război, cînd Statele Unite dețineau circa 50% din producția mondială, grosul rezervelor de dolari și bomba atomică, se vorbea de „American Century”. După ce sovieticii și-au făurit bomba atomică și pe cea cu hidrogen și au lansat primul om în Cosmos, a început epoca superputerilor — S.U.A. și U.R.S.S. — urmată de afirmarea rapidă a Japoniei și Europei Occidentale ca centre de putere și, desigur, a Chinei cu al ei miliard de locuitori.

Acum, pentru anii 1990 se anunță **decada Europei**. America a scăzut de la jumătate din produsul total mondial la numai 23%. Din principala putere financiară a lumii a ajuns cel mai mare datornic. Și cum bugetul american și balanța comercială operează în deficit de mulți ani și nu se vede la orizont o schimbare radicală, firmele și băncile japoneze cumpără mereu fabrici, hoteluri, clădiri impunătoare* și chiar bănci americane. Numeroși economiști americani se întreabă cînd va veni recesiunea.

Creșterea produsului național brut este încă în favoarea Japoniei, dar Europa Occidentală vine tare din urmă și în anii următori are toate șansele să întreaacă o Japonie care începe să cunoască limitele expansiunii.

* Ultima achiziție japoneză este Rockefeller Center, mîndria New York-ului și centru principal de atracție pentru turiști.

	1979/87	1988	1989	1990 *)
Japonia	4,5%	5,7%	5,0%	4,5%
S.U.A.	2,7%	4,4%	2,9%	1,5%
Europa de Vest	2,1%	3,7%	3,4%	3,0%

Sursa: Banca Morgan

*) estimatie

Dacă în anii trecuți expresia la modă era „Euroscleroza”, însoțită de cele mai pesimiste prognoze, în prezent în Europa domină încrederea în mersul afacerilor, crește numărul locurilor de muncă, iar investițiile urcă mereu. La început, analiștii economici atribuiau această schimbare de climat economic perspectivei '92 — anul integrării Comunității Economice Europene. În prezent, însă, accentul cade pe imensele oportunități deschise de transformările din Europa de Est, cu atât mai mult cu cât întreaga problematică declanșată de perspectiva unificării germane pune sub semnul întrebării momentul 1992.

De regulă, procesul (ca de altfel și inițierea) integrării este influențat de existența unui inamic sau, economic, a unui competitor extern. În cazul C.E.E., inamicul era U.R.S.S. și Europa de Est, iar competitorul S.U.A., iar în ultimii ani Japonia. Venirea la putere a lui Gorbaciov cu inițiativele sale de pace și dezarmare, ca și schimbarea la față din Europa de Est au eliminat stimulul spre integrare prezentat de „inamic”: a rămas doar competiția pe piața mondială cu S.U.A. și Japonia. Se pune însă din ce în ce mai des întrebarea în forurile influențe vest-europene dacă închiderea într-un cerc închis pe care o pecetluia 1992 își mai are rostul acum, când se creează premise pentru o largă cooperare și intense schimburi economice la scara întregului continent.

În plus, întreaga concepție a integrării vest-europene se baza pe echilibrul relativ a patru puteri economice aparținând

oarecum aceleași categorii, să-i spunem „semigrea”: Germania Occidentală, Franța, Marea Britanie și Italia. Procesul de integrare înseamnă în ultimă instanță renunțarea parțială și treptată la atribute ale suveranității naționale și ca atare **egalitatea relativă** constituie un factor de cea mai mare sensibilitate în acest proces. Or, apariția unei **Gross Deutschland** (Germania Mare) prin reunificare distruge dintr-o dată acest echilibru fragil sub raportul puterii și încep să apară temeri și îndoieli cu atât mai pertinente cu cât au rădăcini în trecut.

Se profilează la orizont un alt factor care amenință poziția relativă a continentului european, și anume, regiunea Pacificului. Acolo are loc cea mai dinamică creștere din economia mondială inaugurată de Japonia, dar susținută puternic de cei patru „tigri”: Coreea de Sud, Taiwan, Hong Kong și Singapore, cu efecte care încep să se facă resimțite și în Asia de sud-est. Dacă China reușește să depășească momentul critic actual și să reia modernizarea ei economică, s-ar putea foarte bine ca în secolul următor centrul politicii mondiale să se mute din Atlantic în Pacific. Dat fiind că în lucrările mele eu anticipez în secolul XXI ca procesul de integrare determinat în principal de revoluția tehnologică (care sare peste granițe și suveranități fără a cere viza) să înainteze mai întâi la scară regională, apoi continentală, cred că competiția Atlantic și Pacific va domina prima parte a secolului următor.

Apare tot mai evident că numai unirea tuturor forțelor europene ar putea face față acestei competiții cu Pacificul. Dar cum se va desfășura procesul (deocamdată conceptual) între Vestul și Estul Europei? În Vest, capitalismul beneficiază de o conjunctură favorabilă, în timp ce în Est ceea ce s-a numit pe nedrept socialism (pentru că n-a fost niciodată așa ceva) a eșuat lamentabil. Capitalismul fără falimente, spunea cineva, este ca și creștinismul fără iad. S-ar putea parafraza, spunînd că socialismul real fără falimente este ca o biserică

fără religie. Am rămas fără o religie, fără o ideologie. Cea veche este **alles kaput**. Și totuși, în Europa se conturează un conflict ideologic, deși ideologia în relațiile internaționale joacă un rol diferit de cel din sînul societății. A fost mai greu să se realizeze o întîlnire la nivel înalt Gorbaciov–Deng Xiaoping decît una Gorbaciov–Reagan. Interesele strategice prevalează deseori asupra celor ideologice. Constatăm acest lucru chiar și în sînul Comunității Economice Europene, mai ales cînd e vorba de Carta socială a Comunității. Guvernele socialiste din Franța și Spania s-au ciocnit cu cele de dreapta din Marea Britanie și Germania Occidentală. Dar, dacă la alegerile din cele două Germanii cîștigă social-democrații, iar în Marea Britanie laburiștii o înving pentru prima dată pe madame Thatcher (așa cum prezic în ambele țări sondajele de opinii), se schimbă în mod evident datele problemei.

În Europa de Est domnește deocamdată confuzia ideologică. Ideologia veche a capotat, iar una nouă nu a luat naștere. Asistăm la o recrudescență a curenților mistice și religioase care își caută inevitabil identitatea și legitimitatea în trecut și de aici împletirea lor necesară cu crezurile naționaliste și șovine. Este o reacție naturală la anii de marxism-leninism. Dar oare poate constitui o asemenea simbioză ideatică curențul ideologic al unei societăți care vrea să pășească spre modernitate, spre o democrație computerizată și informatizată în centrul căreia se află în mod necesar omul cu capacitatea lui de creație și inovație nelimitată de nici o dogmă, individul eliberat de orice prejudecată și de orice limită a gândirii sale? Aceasta este chestiunea.

Adevărul, 14 martie 1990

GROSS DEUTSCHLAND LA PRIMA ACȚIUNE

Alegerile din R.D.G. au luminat cu o forță neobișnuită dimensiunea politică a unificării germane și implicațiile pentru Europa a formării noului colos Gross Deutschland (Germania mare).

Am început acest comentariu la Viena. Ce lucru extraordinar pentru un comentator de politică externă să aibă la dispoziție în aceeași zi toate ziarele principale din Europa și prin intermediul lui *International Herald Tribune*, care apare la Paris, și pe cele din S.U.A.! (De ce oare ziare care parvin acolo după 2-3 ore de la apariție cu avionul au nevoie de 3-4 zile ca să ajungă la București?).

Încercînd să explice victoria partidului democrat-creștin de centru-dreapta în alegerile de la 18 martie, *The Independent* din Londra citează două declarații ale unor alegători: „Am votat pentru C.D.U. pentru că țara noastră are urgent nevoie de bani”, iar al doilea este mai laconic: „Kohl înseamnă capital”. Ziarul francez *Libération* scrie: „După ce est-germanii au votat cu picioarele”, trecînd prin Ungaria sau direct în R.F.G., „acum au votat cu burta”, iar Alain Peyrefitte în *Le Figaro* pune punctul pe i: „Este victoria lui **Deutsche Mark**.” Intr-adevăr, platformele electorale, programele și principiile partidelor au fost împinse pe un plan secundar, iar promisiunea cancelarului Kohl că va egala marca vest-germană cu cea est-germană a prevalat în opțiunea celor 40,92% din alegători care au votat pentru creștin-democrați. De fapt, ca să folosim o expresie la modă în Wall Street, a fost vorba de un „take-over”, operațiune curentă prin care o

corporație mai puternică acaparează una mai slabă împotriva voinței executivilor celeia din urmă printr-o operațiune de bursă, care ridică peste noapte valoarea acțiunilor corporației, făcând ca oferta să fie irezistibilă pentru acționari. Zadarnic au strigat social-democrații, comuniștii și Noul Forum că R.D.G. nu este de vânzare. Oferta lui Kohl a învins, schimbând întreg cursul politic din R.D.G.

Ne amintim că inițial scena politică est-germană era dominată de Noul Forum, care, cu sprijinul bisericii protestante și deseori cu riscul unor sacrificii personale a determinat răsturnarea lui Erich Honecker și schimbarea la față a întregului partid comunist. În toiul marilor manifestații din octombrie din Dresda, Leipzig și Berlin, care întruneau sute de mii de oameni entuziaști, liderii Noului Forum preconizau o unire treptată cu R.F.G., care să păstreze un specific est-german împotriva spectrului acaparării acestuia de către marele capital vest-german. Era, cum comenta *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, o mișcare idealistă care ținea să salveze ce se mai poate salva: anumite valori, în special în domeniul educației și al salariului social, recunoscute a fi superioare chiar și în Vest, pentru a nu mai vorbi de teama de șomaj și mari discrepanțe sociale de care cetățenii est-germani fuseseră scutiți în perioada post-belică. A urmat, însă, o fază a campaniei electorale în care cele doua principale partide vest-germane (creștin-democrații și social-democrații), cu marea lor forță organizatorică și financiară, năvălind pe un teren politic nedefrișat, au preluat de fapt întreaga operațiune electorală, iar partidele „băștinașe” au rămas de căruță.

Este adevărat că stînga a fost divizată și de aici și atomizarea votului în favoarea ei: social-democrații (21,84%), partidul socialismului democratic, fost comunist (16,33%), iar Noul Forum doar 2,90%, deci la un loc 41,07% dacă s-ar fi coalizat. Oricum, în orașul Berlin stînga a cucerit o majoritate categorică, cedînd terenul mai ales în sud: Turingia și Saxonia.

Alegerile din R.D.G., ca de altfel și cele din Nicaragua, arată cît de riscante sînt sondajele de opinie în țări care nu au cunoscut democrație de peste jumătate de secol și unde, tocmai din cauza tranziției bruște la un sistem multipartid, se creează o anumită fluiditate greu de cuantificat în cifre. Ceea ce face ca modelul celor două alegeri să nu fie aplicabil în alte situații este intervenția unui factor puternic din exterior, care, în cazul german, apare covîrșitor. Ce va urma?

Comentatorii occidentali sînt unanimi în a sublinia că nu-i va fi ușor cancelarului Kohl să-și țină promisiunile, începînd cu egalizarea ratei de schimb a celor două monede. Ei se întrebă, pe bună dreptate, ce va face Kohl cu iluzia generată în masa populației est-germane că va beneficia de același standard de viață, de circa 3 ori mai înalt, ca cel din R.F.G., dat fiind decalajul sensibil între cele două Germanii în privința productivității muncii și în general a nivelului de dezvoltare economico-tehnologică. Cum sublinia un analist britanic: „Oamenii din R.D.G. vor avea nevoie de timp pentru a consolida remarcabila lor trecere la democrație și a simți că pornesc spre o adevărată unificare și nu spre o cădere nedemnă și demoralizatoare”.

De pe acum, Kohl a și luat măsuri pentru a descuraja emigrația spre Vest, tăind la sînge beneficiile sociale acordate germanilor din Est, deoarece, indiferent de forma finală a unificării politice, ea va funcționa numai dacă est-germanii vor rămîne acasă și vor pune umărul la restructurarea țării. Deși afluxul spre Vest a scăzut, el continuă destul de masiv și cancelarul s-a pus în situația de a nu putea lua măsuri tari pentru a-l stăvili decît cu riscul de a apărea în postură de demagog.

În plus, pentru a crea cadrul juridic și social indispensabil procesului unificării, adoptarea noii constituții cere o majoritate de două treimi, imposibil de obținut de către creștin-democrați chiar în cazul unei coaliții cu liberalii, în condițiile

în care stînga deține circa 170 locuri din totalul de 400 în parlament. De aceea, este de prevăzut că partidul lui Kohl nu va putea recurge la articolul 23 al Constituției R.F.G., care prevede că R.D.G. va adera la R.F.G. adoptînd legile, ca și sistemul economic și politic vest-german, ci va trebui să accepte ca bază articolul 146, care prevede că cele două Germanii vor negocia împreună forma noii constituții. O dată mai mult, se vede că promisiuni electorale neonorate se răzbună cu înversunare împotriva autorului. Iar în decembrie vor avea loc alegeri generale în R.F.G. și s-ar putea ca victoria mult trâmbițată a cancelarului Kohl să amintească de cea din vechime a lui Pyrus. Poate tocmai perspectiva acestor alegeri l-a determinat pe cancelar să supraliciteze concurențul de la dreapta, partidul republican (neofascist), apăsînd în mod excesiv pe pedala naționalismului german.

Oricum, alegerile est-germane au trezit la realitate pe toți cei care pînă acum ignorau faptul că în spatele unificării celor două Germanii se află unificarea unui colos economic cu un naționalism militant.

Adevărul, 23 martie 1990

ALEGERILE DIN UNGARIA

Alegerile din Ungaria reflectă, mai presus de orice, confuzia de idei care domină viața politică actuală din Europa de Est. De ajuns să menționăm că liderii Forumului Democratic Ungar, considerat de presa occidentală a fi o forță politică de centru-dreapta, au criticat vehement conducerea comunistă a țării (în prezent Partidul Socialist Ungar) de a fi mers prea departe cu vânzarea bogățiilor țării capitalului occidental. Intr-adevăr, Forumul Democratic, care conduce în alegeri cu 24,7% din voturi, se pronunță pentru o privatizare mai treptată sub controlul strict al statului și susține că poate efectua trecerea la economia de piață fără a pricinui un șomaj masiv. Aceasta i-a determinat pe adversarii lor din Alianța Democraților Liberi, care ocupă locul doi (21,3%), să-i acuze că ar crede într-o „a treia cale” între comunism și capitalism. Pe de altă parte, Forumul a apăsât mai tare pe pedala naționalistă și a manifestat o deosebită agresivitate în legătură cu problema Transilvaniei și a ciocnirilor de la Tîrgu Mureș. FRANCE PRESSE conchide: „*Forumul are o aripă naționalistă ostilă liberalismului occidental*”.

Aceeași incongruență, dacă luăm în considerare cadrul conceptelor politice tradiționale, o regăsim în Alianța Democraților Liberi. Pe de o parte, Alianța propovăduiește un liberalism politic și economic aproape clasic, pronunțându-se în favoarea unei privatizări care ar putea stîrni invidia Doamnei Thatcher (economistul lor, Marton Tardos, vorbind de 35-40% din industrie în 2-3 ani și 80% în 10 ani), iar pe de altă parte critică accentele „șoviniste” și antisemite ale unor oratori ai Forumului, acuzîndu-l pe liderul acestuia, Jozsef Antall,

de a nu se fi disociat de asemenea poziții extremiste. Constatăm, astfel, că și în Ungaria, compromiterea și prăbușirea ideologiei comuniste a lăsat un vacuum ideologic, pe care partidele nou-create se străduiesc să-l umple în campania electorală, potrivit modului în care acestea percep curente din masă care le pot aduce voturi.

În ce privește Partidul Micilor Proprietari Agrari, care la alegerile din 1945 s-a aflat pe primul loc, cu 57% din voturi, acesta a obținut acum 12,16%. Cazul lui merită atenție, deoarece avem de a face cu singurul partid ungar care revendică titlul „istoric” și preconizează întoarcerea la proprietatea privată în agricultură. Comentează revista britanică *ECONOMIST*: „*Ideea, pentru a folosi un cuvânt moale, este nepractică, dar aduce voturi. Ambele partide mari o desconsideră, deși ambele prevăd o anumită reformă agrară și socot că vor putea colabora cu Micii Proprietari*”. Explicația căderii de la 57 la 12,16% este simplă: în 1945, aproape 60% din populația maghiară trăia la țară, pe când în prezent cifra a scăzut sub 20%. Aici trebuie menționat că agricultura ungară, în special după reforma din 1966, care a pus accentul pe mica producție și pe lotul individual, a crescut într-un ritm accelerat, aproape dublându-se cantitativ; ca producție pe cap de locuitor, ea s-a situat pe locul doi, după SUA, la porumb; pe locul trei, după Canada și Australia, la grâu; și pe locul doi, după Danemarca, la porcine. Ca rezultat, agricultura asigură un sfert din producția brută și din exportul Ungariei cu un surplus care nu putea fi exportat în întregime.

Partidul Socialist, aflat la putere, în ciuda popularității conducătorilor săi, Nyers, Nemeth și Pozsgay, și a meritelor acestora în promovarea reformei politice și economice, a obținut doar 10,8%, deoarece — subliniază analiștii occidentali — populația continuă să-i identifice cu fostul partid comunist.

Interesant este rezultatul obținut de Uniunea Tinerilor Democrați: 8,77% din voturi, partid al tineretului, considerat

a fi apropiat Alianței Democrațiilor Liberi, ceea ce, evident, mărește ponderea politică a acestora din urmă și oferă perspective optimiste la al doilea tur de scrutin, din 8 aprilie. În sfârșit, trebuie menționat ca fenomen politic semnificativ faptul că Partidul Popular Creștin Democrat, sprijinit masiv de creștin democrații germani, a obținut 6,42% din voturi.

Cele peste 30 de partide noi care nu au reușit să capteze patru la sută din voturi au fost eliminate din cursă și probabil și din viața politică.

Contextul economic al alegerilor din Ungaria este, desigur, important în analiza rezultatelor acestora, deși în Europa de Est post-comunistă factorul politic pare deseori preponderent. Aici trebuie pornit de la faptul că avem de-a face cu țara din Est care a jucat un rol de pionierat în privința reformismului economic. Steven Greenhouse subliniază în NEW YORK TIMES că, deși după două decenii de schimbări orientate spre piață, *„Ungaria a intrat în al treilea an de recesiune, cu o inflație de 23% aflată în creștere și cu cea mai mare datorie externă per capita din Europa de Est”*. Numai anul acesta, ea va trebui să plătească 3,2 miliarde dolari dobândă, ceea ce, evident, face să se risipească circa jumătate din valoarea exportului pentru care ungurii muncesc din răsplăți. Economisții unguri — scrie Greenhouse — prevăd că șomajul se va ridica la 400.000, iar inflația va crește puternic în momentul în care statul va tăia subvențiile acordate industriei și va renunța la controlul prețurilor cerut de introducerea totală a economiei de piață. Aceasta ar putea duce la o situație paradoxală, și anume că viitorul guvern, rezultat dintr-o coaliție de partide care au criticat politica economică a actualei conduceri ca fiind lipsită de curaj, să fie chiar mai precaut în aplicarea reformei.

Oricum, trebuie să așteptăm rezultatele de la al doilea tur de scrutin din 8 aprilie. Un lucru este clar, și anume că nici un partid nu va putea forma singur guvernul și, deci, se

impune formarea unei coaliții. Dat fiind că cele două partide din frunte au programe și orientări oarecum contradictorii, numeroși sînt analiștii politici care se tem că o coaliție eterogenă ar putea semăna cu cea din Italia, ceea ce ar furniza cu greu acel guvern hotărît, cu capacitatea de a lua decizii curajoase, de care are nevoie Ungaria.

Adevărul, 29 martie 1990

EUROPENI SAU SUD-EUROPENI?

Bilanțul a patru decenii de dictatură comunistă în Europa de Est este tragic: ne aflăm cu 10-15 ani în urma Europei occidentale și problema este cum ne integrăm într-o Europă jumătate bogată și jumătate săracă.

Profesorul american Noam Chomski socoate că legile capitaliste ale pieței sînt tocmai bune pentru fostele colonii, iar acum „se vor face mari eforturi pentru a imprima Europei de Est aceeași direcție”, iar britanicul Neal Ascherson se pronunță în favoarea unei alternative ceva mai optimiste: „Europa de Est, îndreptîndu-se spre economii capitaliste sau mixte, ar putea lua locul unor țări ca Taiwan, Singapore și Hong Kong. Ar putea să devină sediul unei forțe de muncă de înaltă calificare, dar cu salarii mici, producătoare de bunuri ieftine pentru piețele occidentale”.

Intr-adevăr, așa cum arătam în interviul acordat „Europei libere”, în septembrie 1988, se conturează la sfîrșitul acestui secol o nouă diviziune internațională a muncii: țările avansate din Vest trec la o societate computerizată și informatizată, în timp ce industriile cu mare consum de materii prime, energie și brațe de muncă ieftine sînt treptat mutate sau construite în țările subdezvoltate de către corporațiile multinaționale. Potrivit calculelor economistului sovietic Agabengian, computerizarea și informatizarea ridică de circa 3 ori productivitatea industriei. De pe acum, decalajul dintre cele două părți ale Europei se cascadează în mod alarmant și perspectiva imediată este ca el să crească în loc să scadă.

Europa de Vest și Europa de Est

	Produs național brut (pe locuitor) în dolari	Productivitatea muncii sociale (PNB/persoană activă)
Germania		
occidentală	14.200	29.751
Italia	13.000	25.980
Spania	9.400	16.520
Grecia	6.800	11.290
Portugalia	6.400	6.421
Germania de Est	9.400	
Cehoslovacia	7.600	
Ungaria	6.500	4.551
Bulgaria	5.600	
Polonia	5.500	3.757
România	4.100	3.668

(Sursa: Morgan World Financial Market 1988 Atlas BIRD, 1988).

Care este opțiunea strategică fundamentală a țărilor Europei de Est în aceste condiții? O primă opțiune este cea adoptată de Ungaria și Polonia, ale căror guverne s-au declarat în favoarea copierii necritice a modelului economic și politic occidental. Această opțiune se traduce în fapt prin trecerea imediată la o economie de piață și deschiderea largă a porților în fața ofensivei corporațiilor multinaționale, care, sub egida privatizării, cumpără în special industriile cu consum mare de materii prime și energie, le retechnologizează și, folosind

atu-ul muncii ieftine din aceste țări, organizează producția unor bunuri relativ ieftine pentru piețele occidentale. Se instalează astfel în economie, sub dictatul Fondului Monetar Internațional, ciclul infernal: privatizare-investiții-transfer de tehnologie-datorie externă uriașă și export masiv pe piețele occidentale pentru a plăti dobânzi de 3-4 miliarde dolari anual, care absorb circa jumătate din valoarea exportului ungar și polonez. În plus — inflație, șomaj, recesiune și alte binefaceri care au căzut pe capul ungarilor și polonezilor.

Este semnificativ că alegerile din Ungaria au fost câștigate tocmai de Forumul Democratic Ungar, care critică vehement această strategie a guvernului comunist (rebotezat acum socialist-democratic), reproșându-i că vinde prea repede bogățiile țării capitalului occidental și pronunțându-se în favoarea unei privatizări moderate și treptate. În ziarul LE MONDE, articolul „De la marxism la piață” semnalează invazia economiștilor ultraliberali din Vest, care „s-au precipitat în Est pentru a vinde acolo, gata de funcționare, piața pură și perfectă”. Sînt citați astfel Paul Creig Roberts, fost consilier economic al lui Ronald Reagan, care a încheiat recent un turneu triumfal în capitalele Europei de Est împreună cu Sir Allan Walters, consilierul Doamnei Thatcher. A urmat francezul Maurice Allais (premiul Nobel), economist liberal, care pregătește împreună cu un grup de experți un program pentru Ungaria. LE MONDE își pune întrebarea: „Oare modelul american sau cel ultraliberal al D-nei Thatcher sînt cele mai potrivite pentru societățile est-europene? Ne îndoim” — subliniază ziarul.

În ce privește Polonia, Denis Mac Shane, în revista americană IN THESE TIMES, relevă sosirea la Varșovia ca consilier economic a profesorului de la Harvard Jeffrey Sachs, care pretinde a fi avut succes în Bolivia. „Dacă sînt deștepți — scrie Mac Shane — polonezii ar trimite o misiune la La Paz pentru a verifica succesul lui Sachs. Ei vor găsi acolo

demonstrații cauzate de lipsuri alimentare și un salariu minimal de 22 dolari pe lună, care nu acoperă nici o zecime din costul alimentelor și chiriei unui muncitor bolivian. Durata vieții este de 53 ani și guvernul a declarat recent stare de asediu” Ziaristul american subliniază că Sachs este plătit în dolari, dar substratul sfaturilor sale este că „unde, în spatele lui, se află mii de investitori americani gata să invadeze cu banii lor Polonia”. El mai citează cazul unei milionare americane de origine poloneză, Barbara Piasecka Johnson, care i-a promis lui Lech Walesa că va cumpăra șantierul de la Gdansk, act preamărit în presa poloneză ca „mare generozitate”. Când Barbara a venit cu expertii ei la Gdansk, condițiile puse de ea au căzut ca un duș rece pe capul muncitorilor de acolo: jumătate din ei vor fi concediați, salariile vor fi reduse la 40 cenți pe oră, pentru cinci ani garanția că nu vor fi greve! Conchide analistul american: „Se va îndrepta oare Polonia spre un model latino-american, cu o oligarhie bazată pe exploatarea muncitorilor și truditorilor pământului?”.

Există, desigur, și o altă strategie posibilă în Europa de Est, iar în cazul României (care a rămas pe ultimul loc datorită politicii agramate a lui Ceaușescu de întoarcere a spatelui revoluției științifico-tehnice), cred că ea ar trebui să se bazeze pe o sinteză bine chibzuită între modelul economic sud-coreean și modelul social austriac. Comun celor două modele este atragerea largă a capitalului occidental și a corporațiilor multinaționale, dar cu păstrarea unui puternic sector de stat, organizat și el pe baze competitiv-capitaliste, care să permită ca, în ultimă instanță, centrul de decizie să rămână la București și nu la New York, Londra sau Paris. Principalul obiectiv al unei asemenea strategii trebuie să fie nu re tehnologizarea actualelor uzine mari consumatoare de materii prime și energie (care poate rămîne ca obiectiv secundar), ci efortul major îndreptat spre construirea în România a unei **baze solide pentru producția tehnologiei de vîrf** și, în primul

rînd, a microelectronicii și computerelor. Programul nu este utopic, deoarece dispunem în acest scop de factorul esențial, și anume, un puternic detașament de oameni de știință și tehnică — care în cel mai scurt timp trebuie el „retecnologizat”, adus la zi, după anii de izolare și penurie în informație științifică și tehnică. Performanța extraordinară a Coreei de Sud de a sări în 20 de ani de la subdezvoltare la o poziție competitivă pe piața mondială în materie de tehnică de vîrf se datorește tocmai priorității acordate factorului uman — zecile de mii de studenți trimiși la universități occidentale, plus fonduri imense alocate propriei cercetări științifico-tehnice. A trecut vremea cînd progresul unei țări se măsura potrivit numărului de fabrici. Decisiv astăzi este numărul de oameni de știință și tehnică plus o muncitorime de înaltă calificare.

Pe plan social, modelul austriac ne oferă o societate relativ echilibrată, în care producția este impulsionată de forțele pieței, dar distribuția venitului național se realizează echitabil prin intervenția statului, evitîndu-se acele discrepanțe strigătoare dintre bogați și săraci ce caracterizează societatea americană sau britanică. Doar n-am făcut revoluția pentru a reînvia din „trecutul istoric” o clasă de bogătași gata să împartă profiturile cu patronii lor occidentali! Dimpotrivă, trebuie nu numai să-l asigurăm pe muncitorul român că îl vom feri de plaga șomajului, dar să-i deschidem în față perspectiva de a ajunge în 10 ani la nivelul de viață al muncitorului austriac. Să-i descriem cum sînt echipate căminele lor cu aparate electronice și audiovizuale, cum își petrec timpul liber, cum călătoresc cu autoturismele lor în țară și străinătate. Aceasta nu înseamnă demagogie, deoarece pentru a atinge acest standard de viață va fi necesar să atingă productivitatea muncitorului austriac, care este în prezent de trei ori mai mare. Intr-un cuvînt, să devenim europeni, nu sud-europeni.

Iată o opțiune strategică demnă de revoluția noastră!

Adevărul, 7 aprilie 1990

CUVÎNTARE LA CONFERINȚA NAȚIONALĂ A FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

— 8 aprilie 1990 —

Dragi prietene și prieteni,

Un vechi obicei mă îndeamnă să spun lucruri nepopulare, ceea ce mi-a cauzat în viață multe neplăceri, inclusiv în Frontul Salvării Naționale.

Am de gând să spun și astăzi câteva, care n-or să vă fie pe plac, dar democrația ne cere să învățăm să ascultăm și acele lucruri care nu ne fac plăcere.

Vreau să spun că sînt îngrijorat de tonul triumfalist, ultraoptimist, cu privire la alegeri, care se degajă din discuțiile noastre aici.

În primul rînd, alegerile de la 20 mai nu se reduc la alegerea președintelui, unde cred că stăm cu adevărat bine. Avem și alegeri parlamentare și acolo avem adversari redutabili, pe care nu trebuie să-i subestimăm, oameni cu mare experiență politică, ce s-au ocupat în mod foarte serios de campania electorală, care au făcut recrutări de oameni foarte valoroși, care au foarte mare experiență politică și imense resurse financiare la dispoziția lor, inclusiv cele care vin din străinătate.

Este adevărat că Frontul pornește la alegeri cu niște atuuri mari, niște realizări incontestabile, dar pe care noi nu ne-am priceput să le valorificăm și, de aceea, oamenii cred fie că au picat din cer, fie că oricine ar fi venit la putere după 22 decembrie le-ar fi inițiat în orice caz. Și nu este așa. Și nu este așa, pentru că măsurile pe care le-a luat Frontul din primele

zile ale Revoluției pornesc de la o anumită concepție socială și politică, pe care adversarii noștri nu o împărtășesc.

Dați-mi voie să le iau pe rînd: În primul rînd, noi trebuie să încetăm să fim timizi și defensivi și atunci cînd se spune că noi am „uzurpat” puterea și că am „confiscat” revoluția, să răspundem clar și răspicat: la 22 decembrie, Frontul a fost acela care a luat conducerea Revoluției, Frontul a fost acela care, în noaptea de 22 decembrie, a lansat la televiziune prima proclamație către țară, în care anunța programul Revoluției. Frontul este acela care a asigurat consolidarea și succesul revoluției. Este un fapt istoric incontestabil și trebuie să-l proclamăm tare și cu capul sus!

În al doilea rînd, timp de aproape două săptămîni, Frontul a fost singura forță politică existentă în țară. Oponenții noștri au început să iasă din casă abia după sărbătorile Crăciunului și Anului Nou, cu burtile pline de sarmale și cînd străzile erau sigure.

În al treilea rînd, conducerea Frontului a fost aceea care, în zilele fierbinți ale lui 23, 24 și 25 decembrie, s-a aflat la Ministerul Forțelor Armate, unde a asigurat conducerea politică a luptei înarmate împotriva forțelor ceaușiste. Conducerea Frontului este aceea care a descoperit că în fruntea operațiunilor militare se afla generalul Vlad Iulian, comandantul securității. Frontul l-a demascat și i-a convins pe generali că acesta se strecurase în conducerea operațiunilor pentru a înșela și a sabota acțiunea militară. A fost momentul cel mai primejdios al revoluției. Și în acea duminică neagră de 25 decembrie, cînd peste tot unitățile securiste și teroriste trecuseră la ofensivă, încurajați de faptul că știau că comandantul lor, generalul Vlad, se afla în fruntea operațiunilor militare, Frontul l-a demascat și aceasta a condus la arestarea lui.

În al patrulea rînd, conducerea Frontului este aceea care a hotărît organizarea, la 25 Decembrie, a procesului și execuției celor doi tirani, într-un moment în care trupele de securitate

încercau să atace garnizoana de la Tîrgoviște pentru a-i elibera. Dacă nebunul de Ceaușescu ar fi fost eliberat și ar fi preluat conducerea trupelor sale, am fi avut o baie de sînge, cu sute de mii de morți. Intreaga ofensivă ceaușistă s-a prăbușit cînd am anunțat la radio și am arătat la televiziune procesul și executarea celor doi tirani, iar teroriștii au început să se predea.

Unde au fost, în acele zile fierbinți, cînd noi circulam numai în tancuri, liberalii și țărăniștii?

În al cincilea rînd, chiar în zilele și nopțile acelea fierbinți din decembrie, Frontul a anulat toate măsurile antipopulare și legile teroriste ale lui Ceaușescu și trebuie să le reamintim poporului pe cele principale: anularea Legii nr.1 cu privire la munca voluntară și plata taxei respective, anularea legii de spoliere a oamenilor muncii privind părțile sociale, anularea legii care interzicea contactul cu străinii și așa mai departe, oprirea exportului de alimente și benzină. Oamenii au și uitat cînd stăteau 7-8 ore ca să-și facă plinul la benzină.

În sfîrșit, al șaselea. În toate revoluțiile din istorie, infrastructura economică s-a prăbușit. La noi, nu! Noi am asigurat din primele zile mai multe alimente, mai multă căldură, mai multă lumină și am asigurat acestea pentru că, pentru guvernul Frontului, aceasta era prioritatea, să satisfacă nevoile de bază ale populației. Pentru prima dată în istoria modernă a României aveam un guvern care pune la inimă și se îngrijește de nevoile de bază ale poporului. Miniștrii răspunzători de aprovizionarea cu alimente, cu gaze, cu electricitate, erau trimiși la televiziune să dea cont populației asupra situației reale și să anunțe măsurile luate pentru remedierea situației. Aceasta, domnilor, este democrație!

Și noi trebuie să spunem oamenilor că toate acestea nu au picat din cer.

Pentru cei cîțiva intelectuali și ziarști, care vor acum să facă pe dizidenții, pentru că acum nu mai este nici un risc,

toate aceste măsuri populare nu contează, dar pentru masa largă a muncitorilor, țăranilor, gospodinelor, aceasta este ceea ce contează! Acesta este marele capital politic al Frontului și trebuie să știm să-l valorificăm în campania electorală.

Trebuie să amintim că atunci când minerii de la Lupeni, în 1929, au cerut pîine și slănă și condiții omenești de muncă, guvernul național-țăranesc le-a răspuns cu gloanțe. Trebuie să amintim că atunci când greviștii de la Grivița au cerut condiții mai bune de muncă și salarii mai omenești, tot guvernul național-țăranesc a fost acela care a ordonat armatei să tragă în ei.

Aici nu este vorba că oricine ar fi fost putere după 22 decembrie ar fi procedat la fel. Este vorba că Frontul este o organizație a norodului, cum spunea Tudor, și „nu a tagmei jefuitorilor”.

Vreau să trec acum la o chestiune delicată, pentru că s-a ridicat ieri aici chestiunea Basarabiei.

Eu am o deosebită stimă pentru Sergiu Nicolaescu, nu numai ca regizor talentat și actor bun, dar pot să vă spun că în revoluție și-a asumat sarcinile cele mai riscante și totdeauna le-a dus la capăt cu succes. Imi scot pălăria! Dar când se bagă în politica externă, îmi pun pălăria la loc!

Actul final de la Helsinki a consfințit o dată pentru totdeauna actualele frontiere din Europa. Orice repunere în discuție a acestor frontiere creează un precedent, pune în discuție însăși pacea în Europa, pune în discuție dezarmarea în Europa. Noi, românii, în mod special, trebuie să fim atenți, pentru că a repune problema Basarabiei, înseamnă a crea un precedent și ungerii de abia așteaptă acest lucru. Să nu ne luăm după demagogia național-țăranistă în problema Basarabiei. Noi avem o poziție principială în această chestiune și în special ardelenii trebuie să fie fermi în această privință. Noi nu repunem în discuție nici o problemă teritorială. (Aplauze prelungite)

Vă mulțumesc pentru atenție.

CUPRINS

Introducere	3
Revoluția Tineretului (România Liberă, 28.XII.1989)	5
Fără Isme și fără Partid (România Liberă, 31.XII.1989)	7
Tineretul a fost, este și rămîne forța de șoc a revoluției (Libertatea, 9.I.1990)	10
De ce sîntem pentru democrație (România Liberă, 13.I.1990)	12
Poporul român are dreptul să cunoască rolul Frontului în zilele Revoluției (Adevărul, 16.I.1990)	15
De ce consider greșită scoaterea în afara legii a fostului partid (Adevărul, 16.I.1990)	22
Separarea activității politice de puterea de stat va avea loc în viitorul apropiat (România Liberă, 31.I.1990)	24
Lumea trebuie regîndită (România Liberă, 8.II.1990)	29
O scrisoare a Domnului Silviu Brucan (Dreptatea, 14.II.1990)	33
Europa de Est și Geopolitica (Adevărul, 14.II.1990)	35
Dezintegrarea partidului comunist în Europa de Est (Adevărul, 21.II.1990)	39
Strategia Subdezvoltării (Adevărul, 28.II.1990)	43
Discuție cu Domnul Silviu Brucan (Europa Liberă, 13.III.1990)	48
Decada Europei (Adevărul, 14.III.1990)	62
Gross Deutschland la prima acțiune (Adevărul, 23.III.1990)	66
Alegerile din Ungaria (Adevărul, 29.III.1990)	70
Europeni sau Sud-Europeni (Adevărul, 7.IV.1990)	74
Cuvîntare la Conferința Națională a Frontului Salvării Naționale (8.IV.1990)	79